

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка

Факультет педагогіки, психології та мистецтв

Кафедра дошкільної та початкової освіти

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Завідувач кафедри

 д. пед. наук Н. В. Котелянець
«19» серпня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК ПП – 19 МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ (УКР.МОВА)

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

(шифр, назва галузі)

Спеціальність: 013 Початкова освіта

(шифр і назва спеціальності)

Освітня програма Початкова освіта та Організація виховної роботи

(назва)

Форма навчання денна, заочна

(денна, заочна.)

2024 – 2025 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни **Методики вивчення мовно-літературної освітньої галузі (укр.мова)** розроблена на основі освітньо-
(назва навчальної дисципліни)
професійної програми **Початкова освіта та організація виховної роботи**,
(назва ОПП)
навчального плану підготовки здобувачів вищої освіти освітнього ступеня
бакалавр за спеціальністю **013 «Початкова освіта»**
(шифр і назва спеціальності)

Розробники: **О. О. Горська, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти, кандидат педагогічних наук, доцент**

(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні кафедри **дошкільної та початкової освіти**

Протокол від «19» серпня 2024 року № 1

Завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти

(підпис)

Н. В. Котелянець
(прізвище та ініціали)

Робоча програма навчальної дисципліни «Методика вивчення мовно-літературної освітньої галузі (укр.мова)» для студентів спеціальності 013 «Початкова освіта» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти. – ЦДУ ім. В. Винниченка, 2024. – 44 с.

© Горська О. О., 2024 рік
© ЦДУ ім. В. Винниченка, 2024 рік

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1.1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни		
		денна форма навчання		
Кількість кредитів – 6	Галузь знань <u>01 Освіта / Педагогіка</u> <small>(шифр і назва)</small>	Нормативна		
Індивідуальне навчально-дослідне завдання не передбачено <small>(назва)</small>	Спеціальність: <u>013 «Початкова освіта»</u> <small>(шифр і назва)</small>	Рік підготовки		
		3-й		
Загальна кількість годин – 180		Семестр		
		V-й	VI-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – V семестр – 3 , VI семестр – 3 ; самостійної роботи студента – V семестр – 5 , VI семестр – 3 .	Освітня програма: <u>Початкова освіта та організація виховної роботи</u> <small>(шифр і назва)</small>	16 год.	20 год.	
		Лекції		
	Практичні, семінарські		20 год.	24 год.
	Лабораторні		не передбачено	
	– год.		– год.	
	Самостійна робота		69 год.	31 год.
	Індивідуальні завдання:		– год.	
	Вид контролю:		–	
	–		Екзамен	
	Рівень вищої освіти: <u>перший (бакалаврський) рівень вищої освіти</u>			

1.2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни: «Методика вивчення мовно-літературної освітньої галузі (укр.мова)» – озброїти майбутнього вчителя початкової школи не тільки теорією, а й найефективнішими формами організації навчального процесу, найдоцільнішими методами і прийомами навчання мови молодших школярів на сучасному етапі розвитку школи.

Завдання навчальної дисципліни: озброїти майбутніх учителів початкової школи знаннями шкільних програм і підручників з рідної мови та літературного читання; розумінням закономірностей формування знань, умінь і навичок молодших школярів у галузі мови та читання; забезпечити оволодіння студентами методикою формування в учнів системи початкових уявлень і понять з фонетики, лексики, словотвору, морфології, синтаксису; прийомами ознайомлення школярів з найважливішими нормами української літературної мови та правопису і здійснення на цій основі мовленнєвого розвитку дітей, піднесення їхньої мовної культури.

Методика вивчення мовно-літературної освітньої галузі (укр.мова) повинна озброїти майбутніх учителів уміннями ілюструвати взаємозв'язки між звуковими і графічними, фонетичними і морфологічними, лексичними і словотворчими, лексичними і граматичними, морфологічними і синтаксичними явищами мови, допомогти їм осмислювати складові частини мови у їх взаємозв'язку.

Важливим завданням навчальної дисципліни є оволодіння прийомами підвищення виховного впливу мови як навчального предмета на особистість учня, інтенсивного цілеспрямованого розвитку пізнавальних можливостей учнів: мотивів навчання, волі, почуттів, інтересу до вивчення мови, потреби в знаннях, творчого мислення, пізнавальної самостійності, активності як важливих компонентів в розвитку особистості. Тому одним із завдань методики є також навчити майбутніх учителів дбати не тільки про засвоєння мовних знань, умінь, навичок, а й про загальний розвиток школярів, формування в них загальнонавчальних умінь і навичок (організаційних, мовленнєвих, пізнавальних, контрольно-оцінних).

Перед тими, хто вивчає навчальну дисципліну «Методика вивчення мовно-літературної освітньої галузі (укр.мова)», стоять завдання:

1. Усвідомити вимоги шкільної програми.
2. Зрозуміти структуру шкільних підручників.
3. Засвоїти теоретичні основи методики в обсязі, викладеному в програмі.
4. Ознайомитись з практикою роботи вчителів початкових класів.
5. Навчитись визначати конкретні методи, прийоми, навчальний матеріал з кожного розділу шкільного курсу української мови та літературного читання.

Навчальна дисципліна має чітку професійну спрямованість і покликана забезпечити високий теоретичний рівень знань студентів з основ навчання рідної мови та літературного читання у початкових класах, вироблення практично-методичних умінь, що забезпечать майбутнім учителям самостійність у роботі, сприятиме вихованню інтересу до творчої педагогічної діяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни у студента мають бути сформовані такі **компетентності:**

загальні	спеціальні (фахові)
ІК – Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі початкової освіти з розумінням відповідальності за свої дії. ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і	СК-1. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. СК-2. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, використовувати відкриті ресурси, інформаційно-комунікаційні

<p>досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p> <p>ЗК-3. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.</p> <p>ЗК-4. Здатність працювати в команді.</p> <p>ЗК-5. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.</p> <p>ЗК-6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>ЗК-7. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо.</p> <p>ЗК-8. Здатність діяти на основі естетичних міркувань (мотивів).</p>	<p>технології, оперувати ними в професійній діяльності.</p> <p>СК-3. Здатність до інтеграції та реалізації предметних знань як основи змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти.</p> <p>СК-4. Здатність управляти власними емоційними станами, налагоджувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу, формувати мотивацію здобувачів початкової освіти до навчання та організовувати їхню пізнавальну діяльність.</p> <p>СК-5. Здатність до проектування осередків навчання, виховання й розвитку здобувачів початкової освіти.</p> <p>СК-6. Здатність до організації освітнього процесу в початковій школі з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, розвитку в них критичного мислення та формування ціннісних орієнтацій.</p> <p>СК-7. Здатність до моделювання змісту відповідно до очікуваних результатів навчання, добору оптимальних форм, методів, технологій та засобів формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів у процесі вивчення мовно-літературної освітньої галузі Державного стандарту початкової освіти.</p> <p>СК-8. Здатність до збору, інтерпретації та застосування даних у сфері початкової освіти із використанням методів наукової діяльності до формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти.</p> <p>СК-9. Здатність до різних видів оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти на засадах компетентнісного підходу.</p> <p>СК-10. Здатність до професійно-педагогічної діяльності в інклюзивному середовищі з різними категоріями дітей з особливими освітніми потребами.</p> <p>СК-12. Здатність доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення, власний досвід та аргументувати їх на засадах партнерської взаємодії в умовах початкової школи.</p>
---	--

1.3. Очікувані програмні результати навчання:

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти зможуть:

ПР-01. Організовувати монологічну, діалогічну та полілогічну форми спілкування з молодшими школярами, іншими учасниками освітнього процесу, представниками громади,

поважаючи права людини та суспільні цінності; формувати судження, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти.

ПР-02. Управляти складною професійною діяльністю та проєктами в умовах початкової школи, виробляти та ухвалювати рішення в непередбачуваних робочих та навчальних контекстах.

ПР-03. Критично оцінювати достовірність та надійність інформаційних джерел, дотримуватися юридичних і етичних вимог щодо використання інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій у перебігу педагогічної діяльності в початковій школі.

ПР-04. Спілкуватися із професійних питань засобами державної та іноземної мов в усній та письмовій формах, застосовувати в освітньому процесі прийоми збагачення усного й писемного мовлення молодших школярів.

ПР-05. Організовувати освітній процес із використанням освітніх технологій та технологій дистанційного навчання молодших школярів, розвивати в учнів навички безпечного використання цифрових технологій та сервісів.

ПР-06. Інтегрувати та використовувати академічні предметні знання як основу змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти (мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної) та трансформувати їх у різні форми.

ПР-07. Планувати й здійснювати освітній процес з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, забезпечувати розвиток пізнавальної діяльності учнів, формувати в них мотивацію до навчання.

ПР-09. Планувати та організовувати освітній процес у початковій школі, позаурочні й позашкільні заняття та заходи, використовуючи різні організаційні форми навчання та типи занять, із дотриманням принципу науковості та вимог нормативних документів початкової школи.

ПР-10. Використовувати в освітній практиці різні прийоми формувального, поточного і підсумкового оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти, прийоми диференційованого оцінювання дітей з особливими освітніми потребами.

ПР-11. Збирати, інтерпретувати та застосовувати дані у сфері початкової освіти із використанням методів наукової діяльності.

ПР-12. Застосовувати методи та прийоми навчання, інновації, міжпредметні зв'язки та інтегрувати зміст різних освітніх галузей в стандартних і нестандартних ситуаціях професійної діяльності в початковій школі, оцінювати результативність їх застосування.

ПР-14. Забезпечувати індивідуальний і диференційований розвиток здобувачів початкової освіти з особливими освітніми потребами відповідно до їхніх можливостей.

ПР-16. Використовувати основні техніки спілкування з дорослими людьми, різні форми та засоби комунікації з батьками, колегами іншими фахівцями з метою підтримки здобувачів у освітньому процесі початкової школи, керувати педагогічним і професійним розвитком осіб та груп.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ/Змістовий модуль І.

Методика вивчення мовно-літературної освітньої галузі як наука.

Методика навчання грамоти

Тема 1. Теоретичні основи вивчення мовно-літературної освітньої галузі в початковій школі

Предмет і завдання курсу. Зв'язок методики вивчення мовно-літературної галузі (укр.мова) з іншими науками: педагогікою, психологією, мовознавством, літературознавством і шкільною практикою.

Основні розділи курсу, їхня зумовленість змістом, завданнями рідної мови як навчальної дисципліни в системі занять у початкових класах, роллю рідної мови у формуванні особистості дитини, її загальному розумовому розвитку.

Роль знань з сучасної української літературної мови для засвоєння курсу.

Методи наукового дослідження в методиці вивчення мовно-літературної галузі (укр.мова) як науки. Участь учителів в експериментальних дослідженнях, спрямованих на підвищення якості викладання в світлі сучасних вимог до школи. Науково-дослідна робота студентів з методики вивчення мовно-літературної галузі (укр.мова).

Тема 2. Наукові основи методики навчання грамоти

Наукові основи методики навчання грамоти. Лінгвістичні і психологічні основи методики навчання грамоти. Психофізіологічна характеристика процесів читання і письма як видів мовленнєвої діяльності, якими в процесі навчання грамоти оволодіває дитина. Поступове розкриття учням характеру взаємозв'язків звукової і графічної систем сучасної української літературної мови.

Педагогічні вимоги до процесу навчання грамоти з урахуванням вікових особливостей дітей. Мотивація навчальної діяльності учнів шести-, семирічного віку.

Тема 3. Характеристика методів та прийомів навчання грамоти

Короткий історико-критичний огляд методів навчання грамоти. Класифікація методів за мовними одиницями (буквені, звукові, складові, цілих слів), видами розумової діяльності (аналітичні, аналітико-синтетичні, синтетичні). Праці українських діячів культури і науки XIX – початку XX ст. з навчання грамоти (Й. Кобринський, Т. Шевченко, Ю. Федькович, Б. Грінченко, Т. Лубенець). Звуковий аналітико-синтетичний метод навчання грамоти, розроблений К. Д. Ушинським. Удосконалення методу послідовниками К. Д. Ушинського в XX ст. Н. Ф. Скрипченко, І. Ф. Киреєм, М. С. Вашуленком, А. П. Кانیщенко, О. Ю. Прищепою та ін.

Характеристика сучасного звукового аналітико-синтетичного методу навчання грамоти: 1) загальні риси методу, його вихідні позиції, провідний принцип; 2) прийоми звукового аналізу; 3) прийоми звукового синтезу; 4) аналітико-синтетичні вправи в процесі навчання читати й писати; 5) складовий принцип українського письма та врахування його в навчанні грамоти; 6) склад як одиниця читання; дотримання послідовності в читанні складів різної структури за традиційною методикою; 7) сучасні погляди на одиниці читання на початковому етапі навчання грамоти.

Тема 4. Характеристика основних періодів та етапів навчання грамоти

Основні періоди та етапи навчання грамоти за звуковим аналітико-синтетичним методом.

Основні навчально-виховні завдання добуквеного періоду. Обсяг знань, умінь і навичок, які учні повинні засвоїти в добуквений період. Форми виявлення ступеня готовності дітей до навчання грамоти для здійснення індивідуального підходу в навчанні читання й письма, розвитку мовлення.

Підготовка до навчання грамоти. Розвиток усного мовлення – провідний принцип роботи в добуквений період. Розвиток фонетичного слуху.

Методика ознайомлення учнів з фонетичними уявленнями: звуки мовлення, голосний звук, приголосний звук, твердий приголосний, м'який приголосний, склад, наголос, наголошений склад (звук). Методика паралельного застосування прийомів звукового аналізу і звукового синтезу. Моделювання і конструювання звукової та складової будови слів.

Зміст, структура і методика уроків мови в добуквений період. Характеристика дидактичного матеріалу, засобів унаочнення, які можна використовувати на уроках добуквеного періоду. Зміст, побудова сторінки «Букваря» для роботи в підготовчий період.

Значення і завдання буквеного періоду. Коло знань, умінь і навичок, що за програмними вимогами засвоюють учні в цей період. Поділ буквеного періоду навчання грамоти на етапи. Погляди на встановлення порядку розташування у «Букварі» букв за принципом частотності, його переваги.

Методика ознайомлення учнів з новою буквою та звуком (звуками), що позначаються нею, її алфавітною назвою: від малюнка-слова (назви зображеного предмета) – до звуко-складової його

схеми, виділення виучуваного звука (звуків), спостереження за його артикуляцією та його характеристика (голосний, приголосний, твердий чи м'який приголосний) – до показу букви, якою позначають новий звук, її опис; алфавітна назва, звуковий аналіз слів-назв, зображених на малюнках предметів, читання складів з новою буквою, добір слів з цими складами, читання нових слів з новою буквою, читання речень, тексту.

Прийоми навчання учнів читати прямі двобуквені склади типу ПГ – П'Г, двоскладові слова. Поступове розширення поля читання, оволодіння читанням багатобуквених складів, багатоскладових слів. Застосування звуко-складового аналітико-синтетичного методу як різновиду звукового, його лінгвістичні основи. Прийоми навчання учнів читати склади, слова за вимовно-артикуляційними одиницями як основна особливість цього методу. Розвиток складового способу читання. Використання розрізної азбуки, розрізних складів, складових таблиць, динамічних складових абаків, малюнків з неповним підписом. Перехід до читання цілими словами.

Види аналітико-синтетичних вправ у буквеній період, вправи з розвитку фонетичного слуху. Випереджувальний принцип звукового аналізу. Методика проведення вправ на звуко-буквеній аналіз слів, моделювання і конструювання слів.

Методика ознайомлення учнів з різними способами позначення м'якості приголосних літерами І, Ъ, Я, Ю. Є. Спостереження за вживанням букв Я, Ю, Є, Ї для позначення звукосполучень [йа], [йу], [йе], [йі]. Прийоми розкриття звукового значення букви Щ, буквосполучень ДЖ, ДЗ. Звуко-буквеній аналіз слів з апострофом.

Аналіз змісту, будови сторінок «Букваря», призначених для роботи в буквеній період. Принципи опрацювання матеріалу сторінок «Букваря» та тематичних розворотів. Способи та види читання в буквеній період. Прийоми, місце і час читання складових таблиць, колонок слів, слів, поданих в аналітико-синтетичній формі, речень та зв'язних текстів. Вправи на розвиток навичок інтонаційного читання – з урахуванням змісту, розділових знаків у середині та кінці речення.

Завдання післябуквеного періоду. Структура і методика уроків читання і письма в цей період навчання грамоти. Методика організації і проведення свята прощання з «Букварем».

Індивідуальний підхід у навчанні грамоти. Розвиток пізнавальної активності учнів у процесі навчання грамоти. Види самостійної роботи, методика їхньої організації на уроках читання, письма.

Організація і завдання позакласного читання в період навчання грамоти. Програмні вимоги до роботи з книгою в період навчання грамоти. Зв'язок із шкільною бібліотекою.

Тема 5. Методика розвитку мовлення і мислення молодших школярів в період навчання грамоти

Методика розвитку усного мовлення і мислення дітей у добуквеній період. Види вправ з розвитку мовлення та мислення, їхнє дидактичне спрямування і методика проведення.

Методика формування в учнів початкових уявлень про слово, речення, висловлювання. Прийоми моделювання і конструювання речень, які складаються з одного, двох і більше слів. Активізація словникового запасу учнів.

Робота над подоланням у дітей неправильної вимови звуків у словах (усунення вад мовлення), впливу діалектичного оточення на вимову звуків у словах. Прийоми наслідування, спостереження за артикуляцією звуків мовлення, їхнє активне голосне артикулювання.

Методика підготовки першокласників до письма. Ознайомлення учнів з технічними і гігієнічними вимогами, необхідними для успішного формування навичок письма; правильна постава під час письма, положення зошита і рук на парті, спосіб тримання пальцями олівця, ручки. Прийоми вироблення орієнтації у розліновці зошита в клітинку та для письма. Система графічних вправ при підготовці учнів до письма, методика їхнього проведення.

Розвиток мовлення і мислення учнів у буквеній період. Види словникових та словниково-логічних вправ, методика їхнього проведення в буквеній період.

Вправи на усвідомлення ролі логічних наголосів, пауз, інтонаційних відтінків при читанні речення, зв'язних текстів. Прийоми вироблення в учнів уміння слухати розповідь, читання, запитання вчителя, відповідати на запитання, самостійно будувати питання. Методика

проведення бесід за сюжетним малюнком у «Букварі», на основі власного дитячого досвіду, спостережень, розгляду репродукцій картин, перегляду діафільмів.

Навчання письма в буквеній період. Основні вимоги до техніки і засобів письма. Ознайомлення з термінологією, назвами елементів букв, їхнім групуванням за способами поєднання. Методика навчання учнів писати нову букву, склади, слова з новою буквою, різні способи поєднання цієї букви з іншими засвоєними учнями буквами. Різні види вправ на уроках письма. Прийоми запобігання можливим помилкам у письмі учнів.

Методика формування елементарних граматичних уявлень і вміння класифікувати слова: назви предметів, назви ознак, назви дій, ставити до них граматичні питання.

Розділ/Змістовий модуль II. Методика розвитку мовлення

Тема 1. Наукові основи методики розвитку мовлення молодших школярів

Наукові основи методики розвитку мовлення дітей в умовах навчання. Вчення про тісний взаємозв'язок мовлення і мислення – методологічна основа розвитку мовлення школярів. Періоди розвитку мовлення дитини і фактори, що впливають на розвиток мовлення в умовах навчання.

Аналіз програми з розвитку мовлення учнів 1-4 класів згідно з теоретичним і практичним матеріалом у підручниках з української мови, наочних посібниках, а також методичних розробках, спираючись на які вчитель творчо розвиває мовлення молодших школярів.

Основні напрями роботи з розвитку мовлення:

- ознайомлення учнів з елементарними відомостями про мову і мовлення; види, форму, етику мовлення; стилі мовлення, їхні ознаки; текст, його будову, типи текстів, тему, основну думку; залежність добору мовних засобів від ситуації, мети мовлення, його адресата;
- систематичне збагачення, уточнення і активізація словникового запасу;
- планомірне засвоєння учнями 1-4 класів граматичного ладу українського мовлення усвідомленням граматичних значень слова; робота над словосполученням і реченням як засобом вираження думок і почуттів;
- розвиток умінь і навичок контекстного мовлення.

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ УЯВЛЕНЬ ПРО МОВУ І МОВЛЕННЯ

Основні методи і прийоми формування в учнів елементарних уявлень про мову як знакову систему; про виникнення мови, існування інших мов світу; про основні функції мови; про мовлення як мову в дії, в спілкуванні між людьми; про види мовлення (діалогічне і монологічне), форми мовлення (внутрішнє і зовнішнє, усне і писемне), етику мовлення.

Передумови успішного розвитку мовлення: удосконалення звуковимови і культури мовлення; засвоєння норм орфоепії та орфографії; розширення, уточнення та активізація словникового запасу; поступове засвоєння граматичного ладу рідної мови; ознайомлення з деякими елементами знань із стилістики та літературознавства; вироблення якісних навичок читання і письма; вміння сприймати своє і чуже мовлення, передавати зміст прослуханого і прочитаного.

Значення і завдання розвитку усного мовлення. Види, місце і методика вправ з розвитку усного мовлення учнів 1-4 класів. Методика розвитку діалогічного мовлення. Ознайомлення з етикою мовленнєвої поведінки (уміння спілкуватися зі співрозмовником і в колективі), прийоми засвоєння лексичних засобів, загального тону, темпу, сили (висоти) голосу і жестів під час зустрічі, прощання, різноманітних звертань, діалогічних бесід (залежно від умов, мети спілкування).

Робота над діалогом на уроках читання. Вправи на спостереження за інтонаційними особливостями висловлюваних в діалозі думок у формі речень-запитань, речень-привітань, речень-відповідей, речень-прохань, речень, за допомогою яких висловлюють вдячність, вибачення, застереження, задоволення або незадоволення, обурення, наказ, розпорядження тощо.

Вправи на побудову діалогів. Прийоми виховання в учнів умінь стежити за розвитком

думки співбесідника, виділяти голосом слова, найбільш вагомі для висловлення відповіді, зауваження, пропозиції, міркування тощо.

Методика організації мовленнєвої діяльності молодших школярів. Прийоми створення навчально-мовленнєвих ситуацій, які б спонукали учнів до ведення діалогу, до безпосередніх висловлювань. Методика проведення сюжетно-рольових ігор, що вимагають як проговорення заученого, так і імпровізованих висловлювань.

Вправи па побудову діалогів. Прийоми варіювання уявних місць діалогу (у класі, школі, транспорті, магазині та ін.), співбесідників (молодший товариш, літня людина, учитель, вихователь, ровесник, друг, дідусь, мама, бабуся, тато, незнайомий та ін.).

Методика формування в учнів уявлень про монологічне мовлення.

Завдання і методика розвитку усного монологічного мовлення. Види шкільних монологів (переказ прочитаного або прослуханого, побаченого; розповідь на основі власного життєвого досвіду, за матеріалами екскурсій, за картиною; виступ на певну тему тощо) та методика підготовки до усних висловлювань.

Методика формування в учнів уявлення про внутрішнє мовлення, його значення для розвитку зв'язного мовлення.

Методика роботи над формуванням уміння переказувати на уроках читання. Види усних переказів (детальний, вибірковий, творчий) на уроках читання та їхня роль у становленні усного монологічного мовлення учнів.

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ УЯВЛЕНЬ ПРО ТЕКСТ, ТИПИ ТЕКСТІВ

Методика формування в учнів уявлення про текст, його тему, основну думку, будову тексту, засоби зв'язку речень у тексті. Залежність вибору мовних засобів від ситуації, мети висловлення, основної думки тексту.

Прийоми ознайомлення учнів з типами текстів: розповідь, опис, міркування.

Методика формування в молодших школярів елементарних уявлень про стилі українського мовлення на основі зіставлення і порівняння художніх і наукових описів, аналізу зразків ділового письма.

Прийоми розвитку уміння добирати мовні засоби для стилістично диференційованих висловлювань.

Тема 2. Методика роботи над словом, словосполученням, реченням РОБОТА НАД СЛОВОМ. ВИВЧЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ЛЕКСИКОЛОГІЇ

Лексикологія як лінгвістична основа методики словникової роботи в школі. Значення і завдання словникової роботи в 1-4 класах.

Джерела збагачення словникового запасу учнів. Прийоми розкриття лексичного значення слів: показ предмета чи його зображення, колекції, гербарію і відповідні пояснення вчителя про призначення предмета, особливості його використання в життєвій практиці; опора па текст, введення в новий контекст; орфоепічна вимова різних форм слова за допомогою перефразування (використання тлумачного словника); аналіз будови слова і розкриття смислового значення кореня через добір споріднених слів, зіставлення їхніх значень; пояснення походження слова (етимологічні етюди); розчленування загального родового поняття на видові і навпаки: добір загального (родового) поняття до окремих (видових) понять; добір синонімів, антонімів, зіставлення значення слів в антонімічних парах, синонімічних рядах, різних контекстах за допомогою наведення прикладів із життя; використання словникової цільової дидактичної гри та ін.

Методика роботи над синонімами, антонімами, омонімами та багатозначними словами. Види вправ та методика їхнього проведення. Спостереження за вживанням відповідної лексики в текстах, пояснення синонімічних відтінків слова, ролі антонімічних пар, метафоричних висловів у створенні художнього образу. Вправи на добір синонімів, антонімів та складання з ними словосполучень, речень, текстів.

Методика підготовки учнів до усвідомлення походження різних груп лексики: назви птахів, комах, тварин, рослин, дерев, кущів, овочів, фруктів, транспорту, речей, імен людей,

професій, географічних назв тощо. Види етимологічних вправ, їхнє значення, дидактичне спрямування, методика проведення.

Методика організації та проведення занять, спрямованих на закріплення й активізацію словника учнів молодшого шкільного віку: прийоми роботи з натуральними предметами, іграшками, аплікаціями, предметними та сюжетними малюнками; методика проведення дидактичних ігор типу: «Назви, що в чому?», «Подумай, що біля чого?», «Розкажи, хто в кого?», «Хто що робить?», «Кому належать ці знаряддя праці?», «Коли це буває?», «Як буде навпаки?», «Хто виготовив ці предмети?» і т. ін.; прийоми роботи над утворенням словосполучень з поданими словами; види вправ на складання речень на задану тему; методика виконання словниково-стилістичних, словниково-логічних та словниково-граматичних вправ; методика підготовки учнів до розгадування ребусів, шарад, загадок; прийоми роботи з таблицями цифрового кодування; розвиток інтелектуальних здібностей за допомогою вправ на складання утішок, загадок, прислів'їв, римованих рядочків із заданими словами.

Прийоми запобігання лексичним помилкам у процесі підготовчої роботи. Здійснення диференційованого підходу, використання парної та групової форми роботи на уроці, організація ведення зошитів «Люби рідну мову». Методика роботи над виявленими лексичними помилками в письмовому чи усному мовленні школярів.

МЕТОДИКА РОБОТИ НАД СЛОВОСПОЛУЧЕННЯМ

Розвиток уміння правильно виділяти словосполучення як лексико-граматичну єдність з речення. Прийоми поєднання граматико-орфографічних завдань з розвитком мовлення у процесі роботи над словосполученням, конструюванням словосполучень.

Види вправ на розвиток уміння виділяти словосполучення з речень та будувати нові словосполучення, їхнє дидактичне спрямування і методика проведення.

Удосконалення культури мовлення засобами роботи над «моделями» словосполучень, розвиток чуття мови на основі усвідомлення сполучуваності слів у мовленні.

Формування та розвиток пізнавальної активності та самостійності молодших школярів під час роботи над словосполученням.

Типові помилки у побудові словосполучень та шляхи запобігання їм, виправлення, подолання.

РОБОТА НАД РЕЧЕННЯМ

Синтаксис – лінгвістична основа роботи над реченням у процесі розвитку мовленнєвих умінь. Речення як основна мовленнєва одиниця, складова зв'язного тексту.

Методика удосконалення дитячого мовлення на основі граматичних знань про речення, вмінь правильно будувати різноманітні речення залежно від мети, ситуацій спілкування. Ознайомлення учнів зі специфікою вживання в діалозі речень, різних за метою висловлення (питальних, спонукальних, розповідних), прийоми тренування учнів у правильному інтонаційному оформленні цих речень, в оволодінні окличною інтонацією речень.

Вправи на розвиток уміння правильно сприймати емоційно-оцінну інформацію висловлення, розвиток уміння розуміти значення загального тону (підвищення, пониження), уповільнення, прискорення темпу, регулювання сили голосу, формування на цій основі власного інтонування речень у тексті під час читання і в усному діалозі.

Прийоми формування в учнів умінь користуватися логічним наголосом у реченні залежно від мети висловлення, членувати логічними паузами речення на синтагми для надання виразності висловлюваної думки. Прийоми практичного ознайомлення учнів із уживанням різних форм звертання, лексики, за допомогою якої виражають вдячність, прохання, пропозиції, побажання тощо. Тренування учнів у побудові діалогів з уживанням неповних питальних, спонукальних, розповідних речень, у правильному інтонуванні таких речень.

Тренування учнів у побудові речень з однорідними членами, у виробленні перелічувальної, єднальної інтонації цих речень.

Прийоми формування практичних умінь будувати і вживати в мовленні складні речення зі сполучниками а, але, що, щоб, тому що, через те що – за зразком, схемою, малюнком, з опорою на текст, та сюжетну гру, навчально-мовленнєву ситуацію.

Розвиток уміння ставити запитання за змістом тексту, опрацьовуваного на уроці.

Робота над реченням як окремий етап підготовки учнів до складання діалогу, зв'язного висловлення, тексту певного типу, стилю на задану тему. Робота над реченням у процесі доопрацювання, редагування, удосконалення самостійно написаного тексту.

Синтаксичні вправи в системі роботи з розвитку мовлення учнів. Прийоми роботи над групою вправ на побудову речень на основі зразка, спрямованих на розвиток пізнавальної самостійності і пізнавальної активності учнів: вироблення уміння слухати читання, відповідати на запитання, повторювати речення напам'ять, інтонувати, виділяти логічні наголоси, дотримуватися пауз, передавати почуття.

Методика роботи над групою конструктивних вправ: прийоми роботи з деформованими реченнями: вироблення в учнів уміння знаходити межі речення в тексті; вправи на вміння поширювати речення за запитаннями та скорочувати їх шляхом вилучення окремих лексем, прийоми вироблення вміння поєднувати кілька простих речень в одне складне, будувати речення заданого типу, за поданою синтаксичною схемою.

Прийоми виконання творчих вправ з реченням: складання речень на задану тему, за сюжетним малюнком, за одним-двома опорними словами, із введенням словосполучення, фразеологічних одиниць і т.ін.

Вироблення вміння складати речення з епітетами, метафорами, порівняннями (без термінів) з відносно закінченою думкою, чіткої і правильної синтаксичної конструкції. Прийоми реалізації сформованих умінь у практичній діяльності учнів.

Методика проведення дидактичних ігор і конкурсів як засіб розвитку пізнавальної діяльності в ході роботи над реченням.

Стилістичні помилки у побудові речень та шляхи їхнього подолання, методика роботи над ними.

Тема 3. Методика розвитку зв'язного мовлення ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ, ЗАВДАННЯ ЙОГО РОЗВИТКУ

Психолінгвістика як основа методики розвитку зв'язного мовлення. Загальне поняття про зв'язне мовлення. Одиниці зв'язного мовлення в умовах школи: оповідання, казка, доповідь, розгорнута усна відповідь, переказ, твір.

Види вправ на вироблення уміння оперувати зв'язним мовленням: розгорнута відповідь за алгоритмом запитань; ведення систематичних записів, спостережень у щоденниках природи і погоди; розповідь на задану тему; усна передача змісту художнього тексту і виклад матеріалу в письмовій формі; складання усних творів різноманітних типів, повний і частковий запис їх у зошити; запис відгуків на прочитані книжки, спектаклі, кінофільми; написання ділових паперів, оголошень, телеграм; усне словесне малювання, уявна екранізація художніх оповідань.

Текст. Структура тексту. Методика підготовки учнів до написання текстів різних типів – розповідей, описів, міркувань. Прийоми формування стилістичних умінь і навичок, реалізація їх у практичній мовленнєвій діяльності молодших школярів: бесіда, порівняння, спостереження, синонімічна заміна граматичних засобів, використання словників, контекстне порівняння, стилістичне конструювання, переконструювання, редагування, саморедагування тощо.

ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ. ПЕРЕКАЗИ

Переказ – одна із складових частин усієї системи розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. Класифікація переказів за дидактичною метою, типом мовлення, докладністю передачі змісту, місцем виконання.

Методика поетапної підготовки до усного і письмового переказу прочитаних або прослуханих високоідейних і досконалих у літературному відношенні текстів: вступна бесіда, читання тексту, бесіда за змістом, мовний аналіз тексту, аналіз будови тексту, колективне складання плану, виписування окремих слів і виразів, усний переказ логічно поєднаних частин, окремих фрагментів, цілісний усний переказ, написання переказу, перевірка робіт, аналіз помилок.

Ефективні засоби підготовки до написання переказу: вільні диктанти, аналіз переказу, робота над помилками в змісті (пропуск важливих подій, недоліки в складанні плану, порушення зв'язку між окремими частинами, перекручення подій та ін.); робота над лексичними помилками (нерозуміння значення слова; вживання слова у не властивому для

нього значенні; невміння користуватися синонімами, вживання нелітературних слів, недоцільне повторення одного й того самого слова та ін.); робота над граматичними помилками (змішування часів та видів дієслів, граматично неправильна побудова речень, порушення норм узгодження та керування та ін.).

Шляхи підвищення самостійності та творчої активності учнів під час роботи над детальним, вибіркоким, стислим та творчим переказами текстів різних типів (розповідь, опис, розповідь з елементами опису, міркування).

ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ. ТВОРИ

Твір – складова системи розвитку мовлення, важливий фактор у загальній системі формування світогляду учнів.

Класифікація творів за джерелом матеріалу (на матеріалі особистих вражень, власного досвіду, спостережень за явищами природи, суспільного життя, виробничої діяльності людей, за картиною, прочитаним та ін.); типом висловлювання (твір-розповідь, твір-опис, твір-міркування); стилем мовлення (художній, офіційно-діловий, публіцистичний); місцем виконання (класні, домашні); ступенем участі учнів у складанні тексту (колективні, індивідуальні); обсягом (поширені, мініатюри); уявою (поданим початком, кінцем, серединою, планом, канвою замислу); за метою виконання – навчальні. Методика роботи над побудовою твору (зачин, основна частина, кінцівка), розкриття теми і мети твору, складання плану.

Методика підготовки учнів до написання твору: збирання матеріалу (спостереження, екскурсії, розгляд картин, перегляд фільмів, вистав, читання художньої літератури); добір матеріалу відповідно до теми, систематизація його (бесіди, обговорення, виділення істотного, складання плану, добір лексики), мовне оформлення твору (складання тексту, запис, колективне обговорення, удосконалення, самостійне редагування, перевірка). Методика аналізу учнівських творів: розкриття теми відповідно до складеного плану; дотримання стилю, розміру; правильність уживання лексики; різноманітність вибору лексики; різноманітність синтаксичних конструкцій; орфографічна і пунктуаційна грамотність; характер помилок, каліграфічність письма, культура оформлення.

Мовні помилки і шляхи їхнього подолання. Типи допущених помилок. Методика роботи над лексико-стилістичними помилками (повторення одних і тих самих слів, уживання слова у невласливому для нього значенні, порушення фразеологічних сполучень, уживання діалектних слів, недоречне вживання експресивно забарвлених слів). Методика роботи над морфолого-стилістичними помилками (дитяче словотворення, діалектні форми, пропуск морфем та ін.). Методика роботи над синтаксично-стилістичними помилками (порушення керування, узгодження, неправильний порядок слів у реченні, невміння розмежовувати речення та ін.). Методика роботи над логічними помилками (пропуск слів, речень, порушення логіки).

Методика ознайомлення з прийомами запобігання мовним помилкам у творах учнів: вироблення мовленнєвої уважності, збагачення активного словника, проведення дидактичних ігор, постійна робота над значенням слова, створення сприятливих психологічних умов для мовленнєвої практики; аналіз зразків художніх творів, вправи з деформованим текстом, деформованими реченнями; редагування, самоперевірка, взаємоперевірка та ін. Методика роботи над виправленням помилок у перевірених творах: колективна, фронтальна, групова, індивідуальна робота, виконання різноманітних стилістичних вправ, виконання індивідуальних домашніх завдань. Критерії і норми оцінювання учнівських переказів і творів.

Розділ/Змістовий модуль III

Методика вивчення основ фонетики, граматики, орфографії

Тема 1. Наукові основи вивчення елементів фонетики, граматики, правопису

Лінгвістична основа методики навчання молодших школярів рідної мови з урахуванням взаємозв'язку всіх її аспектів.

Значення і завдання вивчення основ фонетики і графіки, орфографії, морфемної будови слова, граматики, лексикології. Практична спрямованість початкового курсу мови.

Сучасні методи, прийоми вивчення мови в початкових класах. Класифікація методів викладання мови, в основі якої лежать способи керівництва пізнавальною діяльністю учнів. Розвиток навчально-пізнавальної активності школярів – запорука міцних знань, умінь і навичок учнів з мови.

Евристична бесіда, проблемний підхід до навчання, прийоми створення проблемних ситуацій, постановка проблемно-пізнавальних завдань як засіб розвитку навчально-пізнавальної активності учнів.

Поєднання методів, прийомів навчання для забезпечення різноманітної аналітико-синтетичної діяльності учнів на всіх етапах навчання. Вивчення мовних явищ на основі зв'язного тексту як засіб показу учням функціональних можливостей їх у мовленні.

Вправи як метод, що забезпечує глибше осмислення мовних знань, формування, розвитку умінь, навичок. Види вправ за змістом навчального матеріалу, за характером розумових операцій (аналітичні, синтетичні, аналітико-синтетичні), за формою навчальної діяльності (індивідуальні, колективні, групові, диференційовані). Вправи, що забезпечують розвиток мовлення учнів у процесі вивчення фонетики, граматики, орфографії.

Шляхи розвитку інтересу до вивчення мови як навчального предмета. Прийоми мотивування навчальної діяльності, розвитку пізнавальних потреб учнів на уроках мови.

Поєднання раціонального й емоційного в процесі навчання мови, використання текстів пізнавального, художнього значення, високого морального, громадського звучання, використання локального матеріалу, матеріалів «цікавої граматики», ребусів, різних фразеологічних одиниць – ефективні шляхи розвитку навчально-пізнавальної активності учнів на уроках мови. Забезпечення загального розвитку, естетичного, морального, трудового виховання учнів у процесі вивчення мови в початкових класах.

Типи, структура і методика уроків мови в початкових класах. Сучасні вимоги до уроків мови.

Тема 2. Методика вивчення основ фонетики і графіки

Вивчення елементів фонетики у тісному взаємозв'язку з орфоепією та графікою. Обсяг знань з фонетики і графіки, що їх засвоюють першокласники в період навчання грамоти.

Методика повторення, поглиблення, узагальнення і систематизації фонетичних знань, набутих учнями в період навчання грамоти: про особливості звуків і букв, про голосні і приголосні звуки, способи їх позначення; про тверді і м'які приголосні, способи позначення м'якості приголосних; вимову і написання складів з твердими та м'якими приголосними; склад, наголошений (ненаголошений) склад, засвоєння унормованого наголосу в словах української мови, удосконалення вміння визначати наголос у слові.

Методика ознайомлення учнів з українським алфавітом, засвоєння алфавітних назв букв, прийоми вивчення алфавіту напам'ять, вироблення вміння користуватися знанням алфавіту у роботі зі словником.

Взаємозв'язок знань з фонетики і орфоепії. Методика формування орфоепічних навичок на основі знань з фонетики і графіки.

Методика розкриття учням значення взаємозв'язку в знаннях з фонетики і графіки, орфоепії та орфографії української літературної мови.

Подолання впливу місцевої говірки, мовного оточення на мовленнєві вміння, орфоепічні навички учнів.

Методика проведення повного звукового та звуко-буквеного аналізу в початкових класах. Роль фонетичного розбору у формуванні орфографічних навичок, орфографічної пильності учнів. Доцільність використання елементів фонетичної транскрипції у позначенні звукової будови слова.

Види вправ з фонетики, їх значення, методика. Структура і методика уроку, на якому вивчається фонетичний матеріал.

Тема 3. Методика вивчення морфемної будови слова

Значення і завдання роботи над морфемною будовою слова та ознайомлення з елементами словотворення. Система у вивченні морфемної будови слова в початкових класах.

Методика розкриття понять: *споріднені слова, основа слова, закінчення, корінь, префікс, суфікс, снільнокореневі слова.*

Способи виділення морфемних частин слова; спостереження за роллю морфем у вираженні лексичного, граматичного значень слова. Пропедевтика вивчення елементів словотвору. Види словотворчих вправ, методика їх проведення. Методика часткового і повного морфемного розбору слів, зв'язок його зі звуко-буквеним, орфографічним та словотворчим аналізом. Поглиблення знань про будову слова, словотворчу роль префіксів і суфіксів, формотворчу роль закінчення в процесі вивчення частин мови.

Тема 4. Етапи та методика вивчення частин мови в початковій школі

Значення граматичних знань для засвоєння орфографії.

Обсяг знань з граматики, що їх здобувають учні в початкових класах. Принцип розташування граматичного матеріалу за роками навчання.

Суть граматичних понять і труднощі в їх засвоєнні учнями початкових класів.

Процес формування в учнів молодшого шкільного віку уявлення про граматичне поняття. Методичні умови, що забезпечують засвоєння граматичних понять.

Грамматичні вправи, значення їх у засвоєнні граматичних знань і виробленні граматичних умінь.

Методика вивчення частин мови. Формування в молодших школярів уявлень про частини мови на основі встановлення їх семантики, граматичних ознак і синтаксичної ролі. Методика вивчення частин мови на основі зв'язного тексту.

Система роботи над іменником у початкових класах. Система роботи над прикметником. Система роботи над дієсловом. Методика ознайомлення учнів із займенниками, прислівниками, прийменниками, числівниками, сполучниками.

Методика часткового і повного морфологічного розбору (за частинами мови).

Тема 5. Система роботи над елементами синтаксису і пунктуації

Система роботи над елементами синтаксису і пунктуації. Методика розкриття синтаксичних понять: *словосполучення, речення, розповідне речення, питальне речення, спонукальне речення, окличне речення, член речення, основа речення, підмет, присудок, головні члени речення, другорядні члени речення, однорідні члени речення, розділові знаки в реченні.* Методика навчання учнів встановлювати смисловий і граматичний зв'язок між словами в реченні. Система аналітико-синтаксичних вправ із синтаксису (по класах), спрямованих на формування і розвиток синтаксичних умінь. Зв'язок роботи над реченням і словосполученням із розвитком контекстного мовлення.

Система роботи щодо засвоєння елементів пунктуації, ознайомлення з основами української пунктуації, вироблення в учнів елементарних пунктуаційних навичок у поєднанні з виразністю мовлення (читання).

Методика синтаксичного і пунктуаційного розборів у початкових класах.

Тема 6. Методика вивчення орфографії

Соціальне значення оволодіння орфографією рідної мови. Навчання орфографії – одне з найважливіших завдань початкових класів. З історії розвитку методики навчання орфографії. Сучасні погляди па процес оволодіння орфографічними навичками. Опора методики навчання орфографії на принципи українського правопису. Методика опрацювання орфографічних правил. Дидактичні умови успішного засвоєння орфографії.

Види орфографічних вправ, їх значення у формуванні правописних навичок школярів. Навчальні диктанти як важливий засіб формування в учнів орфографічно грамотного письма. Види диктантів за способами сприймання, прийомами запобігання помилкам, характером відтворення учнями диктованого тексту, участю учнів у творенні тексту диктанту. Методика проведення різних видів диктантів. Порівняльна ефективність різних видів диктантів з урахуванням конкретної дидактичної мети, етапу засвоєння певного типу орфограм.

Вимоги до текстів для диктантів. Значення і мета контрольного диктанту. Методика підготовки учнів до контрольного диктанту, проведення його на уроці. Характер додаткових

фонетичних, граматичних, орфографічних завдань до контрольного диктанту, методика їх постановки перед учнями, перевірки та оцінки. Способи виправлення помилок у контрольних диктантах. Норми оцінювання результатів диктанту. Класифікація виявлених помилок, встановлення типових. Методика опрацювання виявлених у контрольних диктантах помилок – типових та індивідуальних.

Єдиний мовний режим. Вимоги до писемного й усного мовлення учнів, учителів, до порядку ведення зошитів, їх перевірки. Опрацювання відповідних методичних рекомендацій Міністерства освіти і науки України.

Методика виправлення помилок у робочих зошитах учнів, оцінювання класного і домашнього письма. Облік помилок та методика роботи над їх подоланням.

Основні типи орфографічних помилок учнів на різних етапах навчання. Причини помилок. Способи їх попередження. Індивідуальний підхід до дітей при навчанні орфографії. Прийоми роботи з сильнішими і відстаючими учнями. Методика використання цілеспрямованого роздаткового матеріалу. Диференційовані завдання як засіб розвитку навчально-пізнавальної активності учнів.

Розділ/Змістовий модуль IV. Методика літературного читання

Тема 1. Наукові основи методики літературного читання в початкових класах

Виховне освітньо-пізнавальне і розвивальне значення літературного читання в початкових класах. Вплив змісту науково-пізнавальної і художньої дитячої літератури на формування особистості молодшого школяра.

Короткий історико-критичний огляд методів класного читання в початковій школі (пояснювальне читання в дореволюційній школі, виховне, літературно-художнє). Основні етапи розвитку методики читання. Внесок українських методистів і педагогів початку ХХ ст. у розвиток методики читання. В. О. Сухомлинський про роль читання у розвитку особистості молодшого школяра.

Читання як вид мовленнєвої діяльності. Види читання (голосне, мовчазне), їх значення. Основні етапи розвитку навичок голосного і мовчазного читання молодших школярів. Співвідношення голосного і мовчазного читання в початкових класах.

Способи читання. Класифікація способів читання учнів 1-4 класів (по буквах, складах, складами і словами, цілими словами). Прийоми подолання побуквеного читання. Умови успішного формування способів читання. Дискусійні питання становлення навички «динамічного читання» в учнів початкових класів.

Тема 2. Методика формування у молодших школярів навичок читання

Якості повноцінного читання – усвідомленість, правильність, швидкість, виразність (шляхи їхнього розвитку, удосконалення).

Усвідомленість читання. Критерії виявлення усвідомлення прочитаного (розуміння ідеї твору, змісту окремих його частин, визначення ставлення до прочитаного, розуміння суті думки, вираженої в кожному реченні, розуміння учнями лексичного значення кожного слова; розуміння переносного значення слів, метафоричних виразів, порівнянь, фразеологічних одиниць, стійких зворотів, прислів'їв, крилатих виразів тощо).

Прийоми, що забезпечують усвідомлення учнями прочитаного твору: вступна бесіда, розповідь учителя чи підготовленого учня; словникова робота; бесіди за змістом тексту – вступна, логічна, за ілюстраціями, узагальнююча; визначення основної думки твору; поділ тексту на логічно завершені частини і визначення основного змісту кожної з них, причинно-наслідкових зв'язків між думками тексту; добір матеріалу для елементарної характеристики персонажа, складання її у зв'язній формі, знаходження слів автора, які свідчать про його ставлення до зображених у творі подій, картин; характеристика зображувальних мовних засобів твору; складання плану прочитаного, переказ за планом і без нього (детальний, стислий, вибірковий); постановка проблемних завдань і розв'язання їх за допомогою вчителя, доведення

правильності своїх суджень через посилання на текст, вибіркоче читання; словесне малювання, уявлювана екранізація твору; створення учнями ілюстрацій до тексту і коментування їх у процесі підготовки до виразного читання твору.

Правильність читання. Вимоги до правильного читання. Типові помилки під час читання, причини їхньої появи в учнів 1-4 класів. Прийоми запобігання можливим помилкам у процесі читання тексту учнями (розкриття перед читанням лексичного значення слів, без розуміння значення яких сприймання тексту учнями буде ускладнене; читання нових слів не тільки вчителем, а й учнями, вправління у правильному вимовлянні цих слів окремо, в словосполученні, реченні; при потребі поділ нового слова на склади, на морфеми, поскладове читання слів складної звуко-буквенної будови, забезпечення на уроці обстановки для уважного читання: чіткість завдань, наявність тиші, робочого порядку в класі, контроль з боку вчителя та класу під час напівголосного читання, врахування індивідуальних особливостей учнів при оцінці темпу читання; попереднє мовчазне читання як підготовка до читання вголос. Методика виправлення помилок учнів під час читання тексту).

Швидкість (темп) читання. Програмні вимоги до темпу читання. Вплив фізіологічних і психологічних факторів на становлення і розвиток темпу читання в молодших школярів. Критерії вимірювання та оцінювання швидкості читання. Умови розвитку оптимального темпу читання в 1-4 класах. Використання вправ на розвиток «читацького поля», темпу читання.

Виразність читання. Вимоги до виразного читання: вміння розподілити своє дихання в процесі мовлення, читання, правильне артикулювання кожного звука в слові, чітка дикція, оволодіння нормами орфоєпії, вміння користуватися паузами (граматичними, логічними), логічним наголосом, інтонацією. Дидактичні умови, що сприяють виробленню в учнів виразного читання: формування в учнів правильного судження при зображенні в творі подій, людей, визначення основної ідеї твору і створення ситуацій, коли в учнів з'являється бажання прочитати твір, щоб передати своє ставлення до зображеного в ньому, викликати певні почуття в того, хто слухає, впливати на його уяву, почуття, розум.

Тема 3. Методика роботи над художнім твором та особливості опрацювання творів різних жанрів

МЕТОДИКА РОБОТИ НАД ХУДОЖНІМ ТВОРОМ

Методика підготовки учнів до виразного читання. Жанри літературних творів для читання в початкових класах (науково-пізнавальні статті, нариси, оповідання, казки, байки, вірші, загадки, прислів'я, скоромовки, потішки, жарти, веселинки). Залежність методичних прийомів читання й аналізу твору від жанрової специфіки текстового матеріалу.

Вихідні літературознавчі й психолого-педагогічні положення методики читання в початкових класах. Визначення напрямку й етапу роботи над змістом твору залежно від навчально-виховних, розвивальних завдань уроку класного читання, специфіки тексту як твору мистецтва, особливостей сприймання тексту молодшими школярами з урахуванням їхніх можливостей.

Підхід до вивчення твору як складного цілого, де всі компоненти (ідейно-тематична основа, композиція, сюжет, образи, зображувальні засоби) взаємопов'язані.

Підготовка учнів до сприймання художнього твору.

Три основні етапи процесу роботи над художнім твором і їх завдання

Перший етап (підготовча робота, первинний синтез), його завдання. Зміст роботи: ознайомлення учнів з конкретним змістом твору, його сюжетними лініями на основі читання, цілісного сприймання; вияв емоційного впливу твору, розуміння загального ідейно-тематичного спрямування твору.

Другий етап (аналіз) і його завдання. Зміст роботи: встановлення причиново-наслідкових зв'язків у розвитку сюжету; виявлення мотивів поведінки, дій, переживань героїв, істотних рис їхнього характеру; розкриття композиції твору (зав'язка дії, момент найвищого напруження, розв'язка); аналіз зображувальних засобів і особливостей мови персонажів у єдності з розкриттям змісту та оцінкою поведінки героїв (що зобразив автор і які відібрав факти, словесні засоби), з'ясування ставлення автора до зображеного у творі.

Третій етап (вторинний синтез), його завдання. Зміст роботи: оцінка художнього чи науково-популярного тексту (твору) як джерела пізнання навколишньої дійсності і як твору

мистецтва (що дізналися нового, чого вчить твір, від чого він застерігає, до чого закликає, як автору вдалося передати читачеві свої думки, почуття, які художні засоби допомогли йому в цьому); чітке визначення ідейної спрямованості твору; узагальнення істотних рис дійових осіб, зіставлення героїв, подій, їхня оцінка. Заключне виразне читання твору учнями з метою передати власне ставлення до описаного у творі.

Методика роботи над художніми оповіданнями. Основні види, прийоми роботи на уроках читання оповідання.

Значення роботи над оповіданням для розвитку ідейно-тематичних, морально-етичних та естетичних уявлень і понять. Роль оповідання у розвитку оцінних суджень молодших школярів. Ознайомлення учнів з оповіданням як жанром літератури для дітей, його композицією, жанровими особливостями.

Види, прийоми роботи, що передують читанню художнього твору для підготовки учнів до його сприймання.

Вступна бесіда (на основі життєвого чи літературного досвіду дітей, екскурсій, спостережень, розгляду репродукцій художніх картин тощо). Розповідь. Прослуховування музичного твору. Перегляд фрагментів кіно-, діафільму.

Словникова робота: пояснення значення нових ключових слів, без розуміння яких діти не зрозуміють твору. Способи розкриття лексичного значення слів.

Прийоми організації першого читання твору залежно від того, хто його здійснює: вчитель, підготовлений учень, клас самостійно. Методика проведення короткої вступної бесіди. Постановка проблемно-пізнавальних завдань. Повторне читання тексту з конкретною метою розв'язання різноманітних завдань, спрямованих на аналіз змісту і зображувальних засобів, особливостей мови персонажів твору в єдності, пошуки засобів виразності читання. Словникова робота в процесі повторного читання, аналізу твору, уточнення розуміння учнями значення окремих слів, тропів. Методика складання елементарної характеристики героя. Вибіркове читання. Методика розкриття основної думки (ідеї) твору. Узагальнення, порівняння, розмежування картин, подій, персонажів у двох чи більше прочитаних творах. Встановлення зв'язків зображеного у творі з життям.

Структура і методика уроку опрацювання художнього оповідання.

Методика використання наочності, технічних засобів навчання (навчальних кіно-, діафільмів, діапозитивів, магнітофонних записів, фонохрестоматії, репродукцій картин, музичних творів).

Розвиток мовлення і мислення учнів на уроках читання. Удосконалення орфоепічних умінь, інтонаційної культури мовлення. Збагачення й активізація словникового запасу учнів. Аналіз композиції твору, спостереження за елементами опису, розповіді, міркування в творі. Поділ тексту на логічно завершені частини і складання плану розповідними, називними, питальними реченнями. Завдання переказів (усних) на уроках читання: детального, стислого, вибіркового, творчого. Навчання учнів ставити запитання за змістом прочитаного. Розгорнуті відповіді на запитання проблемного, узагальнюючого характеру. Складання розповідей про спостереження, екскурсії, на основі прочитаного, за опорними словами, ілюстраціями. Створення ілюстрацій за допомогою слова (словесні картини, «словесне малювання»).

Оцінка знань, умінь і навичок з читання.

Дидактичні матеріали до підручників з читання, посібники з методики читання і використання їх у навчально-виховному процесі на уроках читання.

Найновіші дослідження в галузі методики читання. Короткий огляд нової методичної літератури, статей у педагогічних журналах «Початкова школа», «Початкова освіта».

ОСОБЛИВОСТІ ОПРАЦЮВАННЯ ТВОРІВ РІЗНИХ ЖАНРІВ

Методика роботи з оповіданням. Робота з ілюстраціями, загадками, прислів'ями, вміщеними до тексту. Методика навчання учнів складати план прочитаного оповідання. та підготовка до усного переказу прочитаного: детального, стислого, вибіркового, творчого.

Вправи з розвитку техніки читання. Методичний аспект цього поняття. Вправи на розширення «поля читання», оволодіння синтетичним читанням. Удосконалення механізму «випереджувального синтезу» в процесі читання (розвиток смислової догадки). Вправи на розвиток темпу читання, що відповідає програмним

нормам для учнів кожного класу. Дотримання методичної настанови: техніку читання вдосконалювати в тісному зв'язку з розвитком здатності розуміти прочитане.

Вправи з розвитку навички виразного читання. Прийоми постановки мовленнєвого дихання, дикції, використання різної сили голосу, висоти тону. Прийоми навчання учнів дотримуватися логічного наголосу, логічних пауз, підготовки партитури читання твору, позначення пауз, логічних наголосів у реченні, розвиток уміння інтонувати речення на основі усвідомлення змісту, ідейної спрямованості, зображувальних засобів твору. Читання в особах діалогів. Заключне виразне читання художнього твору (відновлення цілісного сприйняття тексту на основі усвідомлення його основної думки і свого ставлення до героїв, подій твору).

Особливості роботи над художніми творами інших жанрів.

Методика опрацювання казок. Педагогічна цінність читання казок. Ознайомлення учнів з казкою як жанром. Методичні поради К. Д. Ушинського, В. О. Сухомлинського щодо опрацювання казок. Методика опрацювання казок залежно від тематичних особливостей (казки про тварин, фантастичні, побутові). Особливості методичної роботи над народною і літературною казками, художніми особливостями казки. Схема уроку читання казки.

Методика читання байок. Методика формування уявлення про байку як жанр літератури. Методика роботи над художніми образами байки, розкриттям алегорії, мораллю байки. Структура і методика уроку опрацювання байки. Характеристика персонажів, мовних засобів байки. Уявна екранізація, інсценізація, драматизація, ілюстрування байки, словесне малювання.

Методика читання віршів. Методичні настанови щодо опрацювання поетичних творів. Прийоми роботи над епічними і ліричними віршами. Опрацювання ліричних поезій залежно від видових особливостей (пейзажна, громадсько-політична, інтимна лірика). Прийоми заучування напам'ять віршованих текстів, уривків поезій. Структура і методика уроків на опрацювання віршів.

Особливості роботи над загадкою, прислів'ям, скоромовкою, приказкою.

Методика опрацювання науково-пізнавальних статей і нарисів. Вплив роботи над науково-пізнавальними статтями, нарисами на формування в учнів елементів світорозуміння, поваги до праці народу, його досягнень. Зв'язок уроків читання науково-пізнавальних статей, нарисів з життям, зі змінами, що відбуваються в нашому суспільстві, зі спостереженнями, екскурсіями.

Структура і методика уроку читання ділового тексту. Основні компоненти уроку. Читання статті. Особливості роботи над змістом і словником (термінами) статті, над її планом, переказом. Підсумкова робота узагальнюючого характеру, розвиток пізнавальної активності учнів.

Систематизація знань студентів про типи уроків читання залежно від жанру твору (уроки читання оповідання, казки, байки, вірша, науково-пізнавальної статті) і головної дидактичної мети (уроки ознайомлення з новим твором, статтею, підсумкові за темою – узагальнюючі уроки).

Тема 4. Методика організації уроків позакласного читання

Завдання й організація позакласного читання в початкових класах. Методичні принципи добору книг, рекомендованих для позакласного читання дітям молодшого шкільного віку.

Форми керівництва позакласним читанням учнів початкових класів. Лінії зв'язку його з класним: тематична, авторська, жанрова. Уроки позакласного читання, основна форма керівництва позакласним читанням молодших школярів. Бібліотечні уроки.

Три етапи формування читацької самостійності школярів. Завдання кожного етапу. Структура і методика уроків позакласного читання на кожному з етапів. Види роботи на уроках позакласного читання з урахуванням етапу формування читацької самостійності та вимог програми. Види уроків позакласного читання, їх зміст, основні завдання. Облік і оцінювання позакласного читання учнів.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	СРС		л	п	лаб	інд.	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ/Змістовий модуль I. Методика вивчення мовно-літературної освітньої галузі як наука. Методика навчання грамоти												
Тема 1. Теоретичні основи вивчення мовно-літературної освітньої галузі в початковій школі	8	2	–			6						
Тема 2. Наукові основи методики навчання грамоти	12	2	2			8						
Тема 3. Характеристика методів та прийомів навчання грамоти	10	2				8						
Тема 4. Характеристика основних періодів та етапів навчання грамоти.	22	2	10			10						
Тема 5. Методика розвитку мовлення і мислення молодших школярів в період навчання грамоти	9	2				7						
Разом за Розділом I	61	10	12			39						
Розділ/Змістовий модуль II. Методика розвитку мовлення												
Тема 1. Наукові основи методики розвитку мовлення. Формування уявлень про мову і мовлення, текст	14	2	2			10						
Тема 2. Методика роботи над словом, словосполученням, реченням	14	2	2			10						
Тема 3. Методика розвитку зв'язного мовлення	16	2	4			10						
Разом за Розділом II	44	6	8			30						
Розділ/Змістовий модуль III. Методика вивчення основ фонетики, граматики, орфографії												
Тема 1. Наукові основи вивчення	6	2	2			2						

елементів фонетики, граматики, правопису												
Тема 2. Методика вивчення основ фонетики і графіки	6	2	2			2						
Тема 3. Методика вивчення морфемної будови слова	6	2	2			2						
Тема 4. Етапи та методика вивчення частин мови в початкових класах	8	2	2			4						
Тема 5. Система роботи над елементами синтаксису і пунктуації	6	2	2			2						
Тема 6. Методика вивчення орфографії	10	2	2			6						
Разом за Розділом III	42	12	12			18						
Розділ/Змістовий модуль IV. Методика літературного читання												
Тема 1. Наукові основи методики літературного читання в початкових класах	6	2	2			2						
Тема 2. Методика формування у молодших школярів навичок читання	7	2	2			3						
Тема 3. Методика роботи над художнім твором та особливості опрацювання творів різних жанрів	10	2	4			4						
Тема 4. Методика організації уроків позакласного читання	10	2	4			4						
Разом за Розділом IV	33	8	12			13						
Усього годин	180	36	44			100						

4. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Теми лекційних занять

4.1.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Розділ/Змістовий модуль I. Методика вивчення мовно-літературної освітньої галузі як наука. Методика навчання грамоти		
1.	Тема 1. Теоретичні основи вивчення мовно-літературної освітньої галузі в початковій школі	2
2.	Тема 2. Наукові основи методики навчання грамоти	2
3.	Тема 3. Характеристика методів та прийомів навчання грамоти	2
4.	Тема 4. Характеристика основних періодів та етапів навчання грамоти.	2
5.	Тема 5. Методика розвитку мовлення і мислення молодших школярів в період навчання грамоти	2
Разом за Розділом I		10
Розділ/Змістовий модуль II. Методика розвитку мовлення		
1.	Тема 1. Наукові основи методики розвитку мовлення. Формування уявлень про мову і мовлення, текст	2
2.	Тема 2. Методика роботи над словом, словосполученням, реченням	2
3.	Тема 3. Методика розвитку зв'язного мовлення	2
Разом за Розділом II		6
Розділ/Змістовий модуль III. Методика вивчення основ фонетики, граматики, орфографії		
1.	Тема 1. Наукові основи вивчення елементів фонетики, граматики, правопису	2
2.	Тема 2. Методика вивчення основ фонетики і графіки	2
3.	Тема 3. Методика вивчення морфемної будови слова	2
4.	Тема 4. Етапи та методика вивчення частин мови в початкових класах	2
5.	Тема 5. Система роботи над елементами синтаксису і пунктуації	2
6.	Тема 6. Методика вивчення орфографії	2
Разом за Розділом III		12
Розділ/Змістовий модуль IV. Методика літературного читання		
1.	Тема 1. Наукові основи методики літературного читання в початкових класах	2
2.	Тема 2. Методика формування у молодших школярів навичок читання	2
3.	Тема 3. Методика роботи над художнім твором та особливості опрацювання творів різних жанрів	2
4.	Тема 4. Методика організації уроків позакласного читання	2
Разом за Розділом IV		8
Разом		36

4.1.2 заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
Разом		

4.2. Теми семінарських (практичних) занять

4.2.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Розділ/Змістовий модуль I. Методика вивчення мовно-літературної освітньої галузі як наука. Методика навчання грамоти		
1.	Наукові основи методики навчання грамоти	2
2.	Методика навчання грамоти у добуквений період	2
3.	Методика підготовки руки дитини до письма у добуквений період	2
4.	Основні завдання буквеного періоду. Види роботи на уроках навчання грамоти буквеного періоду	2
5.	Навчання письма у буквений період. Структура уроку письма буквеного періоду.	2
6.	Післябуквений період. Види самостійної роботи на уроках читання і письма	2
Разом за Розділом I		12
Розділ/Змістовий модуль II. Методика розвитку мовлення		
7.	Аналіз програм і підручників щодо реалізації програмових вимог з розвитку мовлення молодших школярів. Методика формування уявлень про мову і мовлення та текст	2
8.	Методика роботи над словом, словосполученням, реченням	2
9.	Методика розвитку зв'язного мовлення. Методика роботи над переказами та учнівськими творами	2
10.	Підсумкова контрольна робота з розділів I і II	2
Разом за Розділом II		8
Розділ/Змістовий модуль III. Методика вивчення основ фонетики, граматики, орфографії		
11.	Аналіз програм і підручників з рідної мови. Вимоги до сучасного уроку мови в початковій школі	2
12.	Методика вивчення основ фонетики і графіки	2
13.	Методика вивчення морфемної будови слова в початковій школі	2
14.	Етапи та методика вивчення частин мови в початкових класах	2
15.	Система роботи над елементами синтаксису і пунктуації	2
16.	Методика опрацювання орфографічних правил та формування орфографічних умінь і навичок у молодших школярів	2
Разом за Розділом III		12
Розділ/Змістовий модуль IV. Методика літературного читання		
17.	Аналіз програм і підручників з літературного читання.	2
18.	Прийоми формування техніки читання молодших школярів	2
19.	Три етапи роботи над художнім твором	2
20.	Методика роботи з творами різних жанрів	2
21.	Методика організації позакласного читання в початковій школі. Прийоми керівництва позакласним читанням молодших школярів	2
22.	Підсумкова контрольна робота з розділу	2
Разом за Розділом IV		12
Разом		44

4.2.2 заочна форма навчання

№	Назва теми	Кількість
---	------------	-----------

з/п		годин
1		
2		
	Разом	

4.3. Теми лабораторних занять – не передбачено

4.3.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
	Разом	

4.3.2 заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
	Разом	

4.4. Завдання для самостійної роботи

4.4.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Розділ/Змістовий модуль I. Методика вивчення мовно-літературної освітньої галузі як наука. Методика навчання грамоти		
	Тема 1. Теоретичні основи вивчення мовно-літературної освітньої галузі в початковій школі	6
1.	Мета та особливості побудови курсу української мови в початкових класах.	2
2.	Наукові основи методики навчання української мови та літературного читання	2
3.	Методи наукових досліджень у методиці викладання української мови	2
	Тема 2. Наукові основи методики навчання грамоти	8
4.	Лінгвістичні основа навчання грамоти	2
5.	Педагогічні вимоги до уроків навчання грамоти	2
6.	Буквар, його будова, методика роботи з букварем.	2
7.	Характеристика авторських букварів	2
	Тема 3. Характеристика методів та прийомів навчання грамоти	8
8.	Історико-критичний огляд методів навчання грамоти	2
9.	Внесок українських методистів у розвиток методики навчання грамоти	2
10.	Прийоми звукового аналізу і синтезу	2
11.	Прийоми буквеного аналізу і синтезу	2
	Тема 4. Характеристика основних періодів та етапів навчання грамоти	10
12.	Методика виявлення ступеня готовності дітей до навчання грамоти	2

13.	Прийоми роботи на уроках навчання грамоти у добуковений період	1
14.	Прийоми роботи на уроках навчання грамоти у буквений період	1
15.	Методика підготовки першокласників до письма у добуковений період.	1
16.	Види вправ на уроках письма.	1
17.	Розробка конспекту уроку читання буквеного періоду навчання грамоти	2
18.	Розробка конспекту уроку письма буквеного періоду навчання грамоти	2
	Тема 5. Методика розвитку мовлення і мислення молодших школярів в період навчання грамоти	7
19.	Розвиток аудіативних умінь та фонематичного слуху першокласників	2
20.	Робота над словниковим запасом учнів	2
21.	Вдосконалення граматичного ладу мовлення	1
22.	Робота над розвитком зв'язного мовлення	2
	Разом за Розділом I	39
Розділ/Змістовий модуль II. Методика розвитку мовлення		
	Тема 1. Наукові основи методики розвитку мовлення. Формування уявлень про мову і мовлення, текст	10
23.	Аналіз програмових вимог з розвитку мовлення учнів початкових класів	2
24.	Аналіз підручників щодо реалізації програмових вимог з розвитку мовлення учнів початкових класів	2
25.	Методика формування в учнів уявлень про мову і мовлення	2
26.	Методика формування в учнів уявлень про текст, будову тексту	2
27.	Види вправ з розвитку мовлення молодших школярів	2
	Тема 2. Методика роботи над словом, словосполученням, реченням	10
28.	Методика вивчення елементів лексики. Види лексичних вправ	2
29.	Прийоми розкриття лексичного значення слова. Етимологічні вправи	2
30.	Методика роботи над синонімами, антонімами, багатозначними словами, словами вжитими в прямому і переносному значенні	2
31.	Синтаксичні вправи в системі роботи з розвитку мовлення молодших школярів	2
32.	Робота над реченням як елементом діалогу. Вправи на побудову діалогів	2
	Тема 3. Методика розвитку зв'язного мовлення	10
33.	Одиниці зв'язного мовлення. Види вправ на вироблення уміння оперувати зв'язним мовленням	2
34.	Методика поетапної підготовки до усного і письмового переказів та творів	2
35.	Мовленнєві помилки учнів. Методика роботи над виправленням помилок.	1
36.	Критерії оцінювання учнівських переказів і творів.	1
37.	Розробка конспекту уроку з теми «Слово. Значення слова», «Текст»	2
38.	Розробка конспекту уроку розвитку зв'язного мовлення	2
	Разом за Розділом II	30
Розділ/Змістовий модуль III. Методика вивчення основ фонетики, граматики, орфографії		
	Тема 1. Наукові основи вивчення елементів фонетики, граматики, правопису	2
39.	Типи уроків української мови в початковій школі.	1

40.	Сучасні вимоги до уроків мови в початкових класах	1
	Тема 2. Методика вивчення основ фонетики і графіки	2
41.	Обсяг програмних знань, умінь і навичок по класах з теми «Звуки і букви».	1
42.	Види фонетичних вправ. Методика проведення звукового та звуко-буквеного аналізу в початкових класах.	1
	Тема 3. Методика вивчення морфемної будови слова	2
43.	Обсяг програмних знань, умінь і навичок по класах з теми	1
44.	Методика проведення морфемного аналізу	1
	Тема 4. Етапи та методика вивчення частин мови в початкових класах	4
45.	Обсяг програмних знань, умінь і навичок по класах з розділу «Слово» (2 кл.) та «Частини мови» (3 кл., 4 кл.).	2
46.	Методика проведення морфологічного аналізу	2
	Тема 5. Система роботи над елементами синтаксису і пунктуації	2
47.	Програмові завдання вивчення елементів синтаксису і пунктуації	1
48.	Види синтаксичних вправ. Методика проведення синтаксичного аналізу	1
	Тема 6. Методика вивчення орфографії	6
49.	Види орфографічних вправ. Види диктантів. Методика проведення контрольного диктанту	1
50.	Вимоги до порядку ведення зошитів, їх перевірки	1
51.	Розробка конспекту уроку вивчення граматичного матеріалу	2
52.	Розробка конспекту уроку вивчення орфографічного матеріалу	2
	Разом за Розділом III	18
Розділ/Змістовий модуль IV. Методика літературного читання		
	Тема 1. Наукові основи методики читання в початкових класах	2
53.	Аналіз програмних вимог з «Літературного читання»	1
54.	Характеристика сучасних підручників з літературного читання	1
	Тема 2. Методика формування у молодших школярів навичок читання	3
55.	Прийоми формування навичок читання. Оформлення каталогу	2
56.	Методика проведення контролю за рівнем сформованості техніки читання молодших школярів	1
	Тема 3. Методика роботи над художнім твором та особливості опрацювання творів різних жанрів	4
57.	Процес роботи над твором. Структура уроку читання	1
58.	Проведення логічного аналізу художнього тексту.	1
59.	Розробка конспекту уроку літературного читання	2
	Тема 4. Методика організації уроків позакласного читання	4
60.	Програмові вимоги щодо організації позакласного читання.	1
61.	Аналіз посібників, хрестоматій та друкованих видань з художніми творами для молодших школярів	1
62.	Розробка конспекту уроку позакласного читання	2
	Разом за Розділом IV	13
	Разом	100

4.4.2 заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
	Разом	

4.5. Індивідуальне навчально-дослідне завдання – не передбачено

4.6. Методи навчання

Під час вивчення дисципліни «Методика вивчення мовно-літературної галузі (укр.мова)» передбачено комплексне використання різноманітних методів організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності студентів та методів стимулювання і мотивації їх навчання, що сприяє розвитку творчих засад особистості майбутнього фахівця, з урахуванням індивідуальних особливостей учасників освітнього процесу.

З метою формування професійних компетентностей широко впроваджуються інноваційні методи навчання. Це – комп'ютерна підтримка освітнього процесу, впровадження інтерактивних методів навчання (робота в малих групах, в парах, мозковий штурм, ситуативне моделювання, опрацювання дискусійних питань, проєктний метод тощо).

За джерелами знань на заняттях використовуються словесні (розповідь, бесіда, лекція) та практичні методи.

За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються проблемно-інформаційний, проєктно-пошуковий, дослідницький методи.

З метою забезпечення максимального засвоєння студентами матеріалу курсу використовуються наступні методи навчання:

- 1) Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:
  - словесні (лекція-монолог, лекція-діалог, проблемна лекція);
  - наочні (презентація, демонстрування);
  - практичні методи (вправи; практичні завдання).
- 2) Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності:
  - метод проблемного викладу матеріалу;
  - моделювання життєвих ситуацій;
  - метод опори на життєвий досвід;
  - навчальної дискусії.
- 3) Методи контролю й самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності:
  - усного контролю;
  - письмового контролю;
  - самоконтролю та взаємоконтролю;
  - рецензування відповідей.

4.7. Засоби діагностики результатів навчання здобувачів освіти.

Порядок та критерії виставлення балів

Контрольні заходи здійснюються з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, системності, всебічності. Основною формою оцінювання навчальних досягнень студентів з курсу виступає **екзамен**, що проводиться в кінці вивчення курсу. Підсумкова кількість балів з дисципліни визначається як сума балів поточного контролю та екзамену.

Поточний контроль з дисципліни «Методика вивчення мовно-літературної освітньої галузі» – це оцінювання навчальних досягнень студента за національною чотирибальною шкалою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») всіх видів аудиторної роботи (лекції та практичні заняття) та самостійної роботи. Поточний контроль відображає поточні навчальні досягнення студента в освоєнні програмного матеріалу дисципліни і здійснюється на практичних заняттях або на консультаціях (при відпрацюванні пропущених занять чи при

бажанні підвищити попереднє оцінювання), виконання поточних контрольних робіт.

Система оцінювання аудиторної роботи. Форми участі студентів у навчальному процесі, які підлягають поточному контролю: виступ з основного питання; усна доповідь; доповнення, запитання до того, хто відповідає; участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття; письмові завдання (тестові, контрольні, творчі роботи тощо); самостійне опрацювання тем. Враховується також активність студентів під час обговорення питань і систематичність роботи на практичних заняттях та інші.

Критеріями оцінки для усних відповідей є: повнота розкриття питання; логіка викладання, культура мови; емоційність та переконаність; використання основної та додаткової літератури; аналітичні міркування, уміння робити порівняння, висновки та інші.

Критеріями оцінки для виконання письмових завдань є: повнота розкриття питання; цілісність, системність, логічність, уміння формулювати висновки; акуратність та грамотність оформлення письмової роботи та інші.

Максимальний бал оцінки рівня знань студентів з теми під час усного чи письмового опитування – 5 балів.

Критеріями оцінювання усних відповідей здобувачів вищої освіти на практичних заняттях є:

Основними критеріями оцінювання знань є:

- характер та якість самостійної підготовки студентів до заняття;
- ступінь усвідомлення навчального матеріалу, розуміння того, про що повідомляється;
- повнота, правильність, точність відповіді;
- уміння опрацьовувати методичну літературу та використовувати її при розкритті певного питання;

- уміння застосовувати набуті знання у різних ситуаціях;
- уміння довести інформацію до свідомості інших;
- уміння робити узагальнення та висновки;
- мовленнєве оформлення відповіді.

Оцінка «**відмінно**» (5 б.) ставиться при умові, якщо студент:

- глибоко і детально розкрив питання;
- висунуті теоретичні положення підтвердив самостійно дібраними прикладами;
- розкрив історію питання та окреслив його сучасні проблеми;
- встановив міжпредметні зв'язки;
- виявив знання основної та додаткової літератури;
- продемонстрував знання вимог шкільної програми;
- виявив практичні вміння та навички при доборі та аналізі системи вправ, розкритті методики їх проведення, провів порівняльний аналіз їх ефективності на різних етапах навчання;

- під час відповіді дотримувалася вимог щодо культури мовлення.

Оцінка «**добре**» (4 б.) виставляється, якщо студент:

- глибоко розкрив теоретичні питання;
- висунуті теоретичні положення підтвердив прикладами із додаткових джерел;
- виявив знання основної та додаткової літератури;
- встановив міжпредметні зв'язки;
- продемонстрував знання вимог шкільної програми з поданого питання;

- виявив практичні вміння та навички при доборі та аналізі системи вправ, розкритті методики їх проведення, не вдаючись у порівняльний аналіз їх ефективності на різних етапах навчання, але допустив деякі неточності;

- під час відповіді дотримувалася вимог щодо культури мовлення.

Оцінка «**задовільно**» (3 б.) виставляється, якщо студент:

- розкрив лише основні положення запропонованих теоретичних питань;
- при аргументації теоретичних питань не виявив самостійності, обмежився прикладами з лекцій чи основних підручників;
- виявив поверхові знання вимог шкільної програми з даного питання;

- при виконанні практичних завдань припустився помилки;
  - не зміг послідовно схарактеризувати систему вправ на різних етапах формування поняття;
  - виправляв допущені помилки лише за допомогою викладача;
  - під час відповіді допускав певні мовленнєві помилки.
- Оцінка «незадовільно» (2 б.)** виставляється студенту, який:
- виявив поверхові знання основного теоретичного матеріалу курсу;
  - не володіє знаннями щодо вимог шкільної програми;
  - не володіє знаннями про методи та прийоми, необхідних для навчання мови у початкових класах;
  - припустився грубих помилок при виконанні практичних завдань;
  - мовлення студента не відповідає літературним нормам.
- Критеріями оцінювання письмових відповідей здобувачів вищої освіти є:**
Основними критеріями оцінювання знань та умінь студентів є:
- ступінь усвідомлення навчального матеріалу;
  - повнота, правильність, точність, аргументованість відповіді;
  - уміння застосовувати набуті знання у різних ситуаціях;
  - уміння аналізувати, порівнювати, обґрунтовувати, доводити, робити узагальнення та висновки;
  - уміння спиратися на методичну допоміжну літературу при розкритті певного питання;
  - дотримання літературних норм.
- Оцінка «відмінно» (5 б.)** ставиться при умові, якщо студент:
- логічно, повно і послідовно виклав теоретичний матеріал;
  - глибоко і детально розкрив питання, обґрунтовано та переконливо довів правильність власних поглядів;
  - висунуті теоретичні положення підтвердив самостійно дібраними прикладами;
  - встановив міжпредметні зв'язки;
  - виявив знання основної та додаткової літератури;
  - продемонстрував знання вимог шкільної програми;
  - виявив практичні вміння та навички при доборі та аналізі системи вправ, розкритті методики їх проведення, провів порівняльний аналіз їх ефективності на різних етапах уроку;
  - виявив творчість у виконанні практичних завдань;
  - при оформленні відповіді дотримувався норм культури писемного мовлення.
- Оцінка «добре» (4 б.)** виставляється, якщо студент:
- глибоко та обґрунтовано розкрив теоретичні питання;
  - висунуті теоретичні положення підтвердив прикладами з додаткових джерел;
  - виявив знання основної та додаткової літератури;
  - встановив міжпредметні зв'язки;
  - продемонстрував знання вимог шкільної програми з поданого питання;
  - виявив практичні вміння та навички при доборі та аналізі системи вправ, розкритті методики їх проведення, не вдаючись у порівняльний аналіз їх ефективності на різних етапах навчання, але допустив деякі неточності;
  - оформлення відповіді відповідає вимогам культури писемного мовлення.
- Оцінка «задовільно» (3 б.)** виставляється, якщо студент:
- розкрив лише основні положення запропонованих теоретичних питань;
  - теоретичні питання розкрив без належної аргументації, обмежившись лише відтворенням матеріалу відповідної теми;
  - висунуті теоретичні положення підтвердив 1-2 прикладами, взятими з лекцій чи основних підручників;
  - виявив поверхові знання вимог шкільної програми з даного питання;
  - при виконанні практичних завдань припустився помилок;
  - не зміг проаналізувати систему вправ на різних етапах формування поняття;

– робота містить певні відхилення від норм культури писемного мовлення.

Оцінка «незадовільно» (2 б.) виставляється студенту, який:

- виявив поверхові знання основ теоретичного курсу;
- не ознайомлений з основною та додатковою літературою;
- не володіє знаннями вимог шкільної програми;
- не володіє знаннями про основні методи та прийоми вивчення предмета в початковій школі;
- не зміг дібрати відповідної системи вправ;
- припустився грубих помилок при виконанні практичних завдань;
- писемне мовлення не відповідає літературним нормам.

Критеріями оцінювання тестових завдань є кількість правильних відповідей на запропоновані тести. Залежно від відсотка правильно виконаних завдань, виставляється оцінка:

Шкала оцінювання тестових контрольних робіт

Оцінка	Відсоток правильно виконаних завдань
«Відмінно» (5 балів)	95-100 %
«Добре» (4 бали)	75-94 %
«Задовільно» (3 бали)	60-74 %
«Незадовільно» (2 бали)	до 59 %
«Незадовільно» (1 бал)	30-49 %
«Незадовільно» (0 балів)	до 30 %

Контроль з дисципліни проводиться в кінці кожного модуля, і включає проведення контрольних заходів за всіма темами змістовного модуля у формі контрольної роботи та тестування. *Комплексна модульна контрольна робота* містить тестові завдання та відкриті питання з перевірки знань теоретичного матеріалу і виконання практичних завдань на виявлення умінь і навичок. До контрольних заходів допускаються всі студенти незалежно від результатів поточного контролю. Результати контрольного заходу студента, який не з'явився на нього, оцінюються «незадовільно» незалежно від причини. Відпрацювання контрольного заходу є обов'язковим.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Основними критеріями оцінювання знань студентів є:

- ступінь усвідомлення навчального матеріалу;
- повнота, правильність, точність, аргументованість відповіді;
- уміння застосовувати набуті знання у різних ситуаціях;
- уміння аналізувати, порівнювати, обґрунтовувати, доводити, робити узагальнення та висновки;
- уміння спиратися на методичну допоміжну літературу при розкритті певного питання;
- дотримання літературних норм.

Оцінка «відмінно» (5 б.) ставиться при умові, якщо студент:

- логічно, повно і послідовно виклав теоретичний матеріал;
- глибоко і детально розкрив питання, обґрунтовано та переконливо довів правильність власних поглядів;
- висунуті теоретичні положення підтвердив самостійно дібраними прикладами;
- встановив міжпредметні зв'язки;
- виявив знання основної та додаткової літератури;
- продемонстрував знання вимог шкільної програми;
- виявив практичні вміння та навички при доборі та аналізі системи вправ, розкритті методики їх проведення, провів порівняльний аналіз їх ефективності на різних етапах уроку;
- виявив творчість у виконанні практичних завдань;
- при оформленні відповіді дотримувалася норм культури писемного мовлення.

Оцінка «добре» (4 б.) виставляється, якщо студент:

- глибоко та обґрунтовано розкрив теоретичні питання;

- висунуті теоретичні положення підтвердив прикладами з додаткових джерел;
- виявив знання основної та додаткової літератури;
- встановив міжпредметні зв'язки;
- продемонстрував знання вимог шкільної програми з поданого питання;
- виявив практичні вміння та навички при доборі та аналізі системи вправ, розкритті методики їх проведення, не вдаючись у порівняльний аналіз їх ефективності на різних етапах навчання, але допустив деякі неточності;

– оформлення відповіді відповідає вимогам культури писемного мовлення.

Оцінка «задовільно» (3 б.) виставляється, якщо студент:

- розкрив лише основні положення запропонованих теоретичних питань;
- теоретичні питання розкрив без належної аргументації, обмежившись лише відтворенням матеріалу відповідної теми;
- висунуті теоретичні положення підтвердив 1-2 прикладами, взятими з лекцій чи основних підручників;

- виявив поверхові знання вимог шкільної програми з даного питання;
- при виконанні практичних завдань припустився помилки;
- не зміг проаналізувати систему вправ на різних етапах формування поняття;
- писемне мовлення студента містить певні відхилення від норм культури писемного мовлення; відхилення в оформленні.

Оцінка «незадовільно» (2 б.) виставляється студенту, який:

- виявив поверхові знання основ теоретичного курсу;
- не ознайомлений з основною та додатковою літературою;
- не володіє знаннями вимог шкільної програми;
- не володіє знаннями про основні методи та прийоми навчання мови у початковій школі;
- не зміг дібрати відповідної системи вправ;
- припустився грубих помилок при виконанні практичних завдань;
- писемне мовлення студента не відповідає літературним нормам.

Критерії оцінювання тестової частини модульної контрольної роботи

Основними критеріями оцінювання знань, умінь і навичок студентів є кількість правильних відповідей. Залежно від відсотка правильно виконаних завдань, виставляється:

Шкала оцінювання тематичних тестів:

Оцінка	Відсоток правильно виконаних завдань
«відмінно» (5 б.)	90-100 %
«добре» (4 б.)	74-89 %
«задовільно» (3 б.)	60-73 %
«незадовільно» (2 б.)	50-59 %
«незадовільно» (1 б.)	30-49 %
«незадовільно» (0 б.)	до 30 %

Студент, який не з'являвся на заняття (з поважних причин, підтверджених документально), а отже, не мав поточних оцінок, має право повторно пройти поточний контроль під час консультацій. На консультаціях студент може відпрацювати пропущені практичні заняття, а також ліквідувати заборгованості з інших видів навчальної роботи.

Система оцінювання самостійної роботи. Самостійна робота студентів виділена як окремий елемент кожного навчального модуля, що включає ряд завдань визначених для самостійної роботи до практичних занять та окремі теоретичні питання до лекційного матеріалу.

Критеріями оцінки для виконання самостійної роботи є: повнота та логіка викладу матеріалу; теоретична компетентність в питаннях методики викладання предмета; відповідність обсягу та змісту навчального матеріалу визначеній темі; доцільність та послідовність запропонованих завдань та вправ; доцільність використання наочності та дотримання вимог

щодо її оформлення; вміння опрацьовувати додаткову методичну літературу; дотримання норм культури мовлення; рівень самостійності та якість виконання роботи та інші.

Критерії оцінювання самостійної роботи студентів

Основними критеріями оцінювання якості виконання самостійної роботи студентами є:

- теоретична компетентність в питаннях дидактики та методики викладання предмета;
- відповідність обсягу та змісту навчального матеріалу визначеній темі;
- реалізація програмових вимог щодо засвоєння учнями певного навчального матеріалу;
- повнота та логіка викладу матеріалу;
- доцільність та послідовність запропонованих завдань та вправ;
- доцільність використання наочності та дотримання вимог щодо її оформлення;
- уміння опрацьовувати додаткову методичну літературу;
- дотримання норм культури мовлення;
- рівень самостійності та якість виконання роботи.

Оцінка «**відмінно**» (5 б.) виставляється студентові, якщо студент:

– у самостійній роботі виявляє знання обов'язкової та додаткової спеціальної наукової літератури;

– вільно і правильно аналізує вимоги шкільної програми, методичний апарат чинних підручників, розробляє конспекти уроків, добирає систему вправ і прийомів, «методичних скарбничок», необхідну наочність до розділу на основі теоретичних положень курсу;

– оформлює роботу, дотримуючись орфографічних, пунктуаційних та каліграфічних правил.

Оцінка «**добре**» (4 б.) виставляється, якщо:

– у самостійній роботі виявляє знання обов'язкової та додаткової спеціальної наукової літератури;

– вільно і правильно аналізує вимоги шкільної програми, методичний апарат чинних підручників, розробляє конспекти уроків, добирає систему вправ і прийомів, «методичних скарбничок», необхідну наочність до розділу на основі теоретичних положень курсу, хоч при цьому у його роботі й трапляються окремі незначні помилки, які після зауважень викладача він самостійно виправляє;

– оформлює роботу, загалом дотримуючись орфографічних, пунктуаційних та каліграфічних правил, однак допускає деякі незначні недоліки, які на якість роботи не впливають.

Оцінка «**задовільно**» (3 б.) виставляється, якщо студент:

– у самостійній роботі виявляє знання і розуміння основного матеріалу курсу, хоч другорядних питань програми та окремих деталей курсу він і не засвоїв;

– виявляє меншу обізнаність зі спеціальною науковою літературою та меншу самостійність в аргументації й обґрунтуванні системи дібраних вправ і прийомів;

– слабо орієнтується у вимогах шкільної програми та методичному апараті шкільних підручників;

– уміє робити аналіз певних методичних фактів, ілюструвати теоретичний матеріал прикладами, проте не виявляє при цьому достатньої самостійності, а обмежується, переважно, наслідуванням підручників та лекцій викладача;

– припускається окремих несуттєвих помилок, які виправляє з допомогою викладача;

– допускає незначні помилки (із погляду орфографії, пунктуації та каліграфічного оформлення самостійної роботи).

Оцінка «**незадовільно**» (2 б.) виставляється, якщо студент:

– не засвоїв основного матеріалу курсу загалом або певного його розділу;

– не знає змісту шкільної програми та матеріалу шкільних підручників;

– не виконує аналіз лінгводидактичних фактів і явищ;

– допускає у самостійній роботі значну кількість помилок, не дотримується каліграфічного оформлення роботи;

– не виконав самостійної роботи.

Критерії оцінювання розробленого конспекту уроку

Основними критеріями оцінювання конспекту уроку є:

- теоретична компетентність в питаннях дидактики та методики викладання предмета;
- відповідність обсягу та змісту навчального матеріалу меті уроку;
- відповідність структури уроку визначеній темі та меті уроку;
- реалізація програмових вимог щодо засвоєння учнями певного навчального матеріалу;
- повнота та логіка викладу матеріалу;
- реалізація визначеної мети на уроці;
- доцільність та послідовність запропонованих завдань та вправ;
- доцільність використання наочності та дотримання вимог щодо її оформлення;
- дотримання норм культури мовлення;
- рівень самостійності та якість підготовки конспекту уроку.

Оцінка «**відмінно**» (5 б.) ставиться при умові, якщо у процесі розробки конспекту уроку студент:

- виявив глибокі знання з теорії дидактики та методики викладання мови;
- обсяг та зміст викладеного навчального матеріалу відповідав меті уроку;
- структура уроку відповідала визначеній темі та меті;
- продемонстрував знання вимог шкільної програми;
- реалізував програмові вимоги щодо теми конкретного уроку;
- виявив практичні вміння та навички при доборі системи вправ;
- встановив міжпредметні зв'язки;
- реалізував визначену мету уроку;
- доцільно дібрав наочність, що відповідала загальнодидактичним вимогам;
- дотримувався вимог щодо культури писемного мовлення, оформлення конспекту;
- виявив творчість у розробці уроку;
- використав новітні прийоми навчання.

Оцінка «**добре**» (4 б.) виставляється, якщо студент:

- виявив міцні знання з теорії дидактики та методики викладання мови;
- обсяг та зміст викладеного навчального матеріалу відповідав меті уроку;
- структура уроку відповідала визначеній темі та меті;
- продемонстрував знання вимог шкільної програми;
- реалізував програмові вимоги щодо теми конкретного уроку;
- виявив практичні вміння та навички при доборі системи вправ;
- встановив на уроці міжпредметні зв'язки;
- реалізував визначену мету уроку;
- доцільно дібрав наочність, але припустився помилки у її оформленні та групуванні

матеріалу;

– допустив незначні порушення вимог щодо культури писемного мовлення, оформлення конспекту;

- виявив самостійність у розробці уроку.

Оцінка «**задовільно**» (3 б.) виставляється, якщо студент:

- виявив знання основних положень з теорії дидактики та методики викладання мови;
- обсяг та зміст викладеного навчального матеріалу лише частково забезпечували

реалізацію мети уроку;

- структура уроку не відповідала визначеній темі й меті;
- виявив поверхові знання вимог шкільної програми;
- частково реалізував програмові вимоги щодо визначеної теми уроку;
- порушив послідовність системи вправ;
- лише частково реалізував визначену мету уроку;
- недоцільно, або в неповному обсязі використав наочність, яка частково відповідала загальнодидактичним вимогам;

– в оформленні конспекту уроку допустив певні помилки та відхилення від норм писемного мовлення;

– не виявив самостійності у розробці уроку, а механічно скористався готовими методичними розробками.

Оцінка «незадовільно» (2 б.) виставляється, якщо студент:

– не володіє знаннями про методи та прийоми, необхідні для навчання мови у початкових класах;

– обсяг, зміст та логіка викладу навчального матеріалу не забезпечили реалізацію мети уроку;

– структура уроку не відповідала визначеній темі й меті;

– не враховував вимог шкільної програми;

– не реалізував програмові вимоги щодо визначеної теми уроку;

– порушив послідовність та логіку добору системи вправ;

– не досяг визначеної мети уроку;

– не використав/недоцільно використав наочність яка частково відповідала/не відповідала загальнодидактичним вимогам;

– не зміг на репродуктивному рівні скористатися методичними розробками уроків;

– в оформленні конспекту уроку допустив велику кількість помилок та відхилення від норм писемного мовлення.

Підсумковий контроль. Завданням підсумкового контролю є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, умінь сформулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо. Підсумковим контролем з дисципліни відповідно до навчального плану є **екзамен**.

Екзамен за курс передбачає екзаменаційні тести, за які студенти можуть отримати максимально 25 б. (за кількістю правильних відповідей) та відповідь на два теоретичні питання з різних розділів та тем усього курсу й виконання практичного завдання, що входять до структури білета. Відповідь на питання та завдання білета оцінюються максимально в 15 б.

Критерії оцінювання екзаменаційних комплексних тестів

Основними критеріями оцінювання знань, умінь і навичок студентів є кількість правильних відповідей на запропоновані 25 тестів, які охоплюють весь курс. За кожне правильно виконане завдання виставляється 1 б. Сумарна максимальна кількість отриманих балів за відповідь на 25 завдань може дорівнювати 25 б.

Критерії оцінювання знань, умінь і навичок студентів на екзамені

Основними критеріями оцінювання знань, умінь і навичок студентів на екзамені є:

– ступінь усвідомлення навчального матеріалу, розуміння того, про що повідомляється;

– повнота, правильність, точність, аргументованість відповіді;

– вміння довести інформацію до свідомості інших;

– вміння робити узагальнення та висновки;

– вміння застосовувати набуті знання на практиці;

– належне мовленнєве оформлення відповіді.

Оцінка «відмінно» (5 б.) – виставляється при умові, якщо:

– теоретичний зміст курсу засвоєно повністю, сформовані необхідні практичні вміння і навички роботи із засвоєним матеріалом;

– якість виконання завдання близька до максимальної;

– студент виявляє системні, повні, міцні знання в обсязі та в межах вимог навчальної програми, усвідомлено використовує їх у стандартних та нестандартних ситуаціях;

– самостійно аналізує, оцінює, узагальнює матеріал, застосовує для вирішення нестандартних завдань; робить ґрунтовні висновки;

– самостійно добирає джерела інформації та свідомо і самостійно користується ними;

– при оформленні відповіді дотримується норм культури писемного мовлення.

Оцінка «добре» (4 б.) – виставляється, якщо студент:

– повністю засвоїв теоретичний зміст курсу;

- в нього майже повністю сформовані необхідні практичні вміння й навички роботи із засвоєним матеріалом;
- завдання виконано, якісь виконання близька до максимальної;
- відповідь на запитання логічна, аргументована, хоч і має деякі неточності;
- добре опанував навчальним матеріалом, застосовує знання у стандартних ситуаціях, самостійно аналізує й систематизує інформацію;
- дає ґрунтовну відповідь на поставлене запитання, володіє поняттєвим апаратом, допускає незначні неточності або не грубі фактичні помилки;
- завдання виконав допустивши не грубу помилку, яку самостійно виправив або допустив окремі несуттєві недоліки;
- оформлення відповіді відповідає вимогам культури писемного мовлення.

Оцінка «**задовільно**» (3 б.) – виставляється при умові, якщо:

- теоретичний зміст курсу засвоєний частково;
- необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом сформовані лише на достатньому рівні;
- завдання виконано, але має певні недоліки, фактичні та змістовні помилки;
- виявляє поверхові знання й розуміння основних положень навчального матеріалу, часом відповідь недостатньо осмислена;
- застосовує знання для виконання завдань за зразком, але зазнає труднощів у використанні теоретичного матеріалу при вирішенні завдань;
- писемне мовлення студента містить певні відхилення від норм культури писемного мовлення.

Оцінка «**незадовільно**» (2 б.) – виставляється студенту, який:

- теоретичний зміст курсу засвоїв лише фрагментарно;
- необхідні практичні навички не сформовані;
- завдання не виконано або якість його виконання близька до мінімальної;
- у відповіді наявні грубі помилки;
- в оформленні роботи студент не дотримується літературних норм; допускає велику кількість орфографічних і пунктуаційних помилок.

Підсумкова оцінка за вивчення предмета виставляється за шкалами: національною, 100 – бальною, ECTS і фіксується у відомості та заліковій книжці студента.

Студенти під час вивчення курсу протягом семестру можуть набрати максимально 60 балів і 40 балів на екзамені. При умові, що сумарно отримано менше ніж 60 балів («незадовільно») – екзамен не зараховується. Щоб ліквідувати академзаборгованість з навчальної дисципліни, студент/студентка виконує визначені обов'язкові завдання – добирає необхідну кількість балів, при цьому результати поточної успішності зберігається і враховуються до загальної кількості балів. При умові ліквідації академзаборгованості кількість балів для отримання екзамену не може перевищувати 73 б. (Д).

4.8. Перелік програмових питань для самоконтролю:

Розділ/Змістовий модуль I.

Методика вивчення мовно-літературної освітньої галузі як наука.

Методика навчання грамоти

1. Предмет, мета й завдання курсу «Методика вивчення мовно-літературної галузі (укр.мова)» в початковій школі.
2. Методологічні основи методики навчання початкового курсу української мови.
3. Психологічні основи методики навчання початкового курсу української мови.
4. Дидактичні основи методики навчання початкового курсу української мови.
5. Характеристика принципів навчання української мови молодших школярів.
6. Мовознавчі та літературознавчі основи методики вивчення мовно-літературної галузі (укр.мова) в початковій школі.
7. Загальна характеристика методів наукових досліджень у методиці вивчення мовно-

літературної галузі (укр.мова).

8. Поняття грамоти. Її значення в навчанні дітей.
9. Лінгвістичні основи методики навчання грамоти.
10. Психофізіологічна характеристика процесу читання і письма як видів мовленнєвої діяльності.
11. Педагогічні вимоги до процесу навчання грамоти.
12. Короткий історико-критичний огляд методів навчання грамоти.
13. Внесок українських діячів науки та культури XIX-XX ст. з навчання грамоти.
14. Характеристика сучасного аналітико-синтетичного методу навчання грамоти.
15. Характеристика прийомів звукового та буквенного аналізу.
16. Характеристика прийомів звукового та буквенного синтезу.
17. Характеристика основних періодів та етапів навчання грамоти. Їх завдання.
18. Підготовчий період навчання грамоти. Його навчальні та виховні завдання.
19. Методика виявлення ступеня готовності дітей до навчання грамоти.
20. Значення та прийоми розвитку фонематичного слуху дітей. Вправи з розвитку фонематичного слуху.
21. Методика підготовки першокласників до письма. Система підготовчих вправ до навчання письма.
22. Ознайомлення учнів з технічними й гігієнічними вимогами до формування навичок письма.
23. Буквений період, його значення та завдання. Характеристика етапів буквенного періоду.
24. Методика ознайомлення з новим звуком і буквою.
25. Прийоми навчання учнів читати склади. Розвиток складового способу читання.
26. Прийоми читання слів, речень та зв'язних текстів.
27. Аналіз змісту та будови сторінки букваря. Принципи опрацювання матеріалу сторінок букваря.
28. Розвиток мовлення та мислення в період навчання грамоти.
29. Організація роботи над словом у період навчання грамоти. Види словникових та словниково-логічних вправ.
30. Удосконалення граматичного ладу мовлення у період навчання грамоти. Прийоми роботи над словосполученнями та реченням.
31. Методика розвитку зв'язного мовлення учнів у період навчання грамоти. Система вправ на розвиток діалогічного та монологічного мовлення.
32. Завдання навчання письма в буквений період. Характеристика методів навчання письма.
33. Методика навчання письма у буквений період. Групування букв за подібністю й способом поєднання.
34. Прийоми навчання письма нової букви.
35. Методика запису складів, слів та речень на уроках письма.
36. Структура та методика уроку письма.
37. Види вправ на уроках письма в буквений період.
38. Методика ознайомлення учнів з елементами фонетики. Моделювання та конструювання звукової й складової будови слова.
39. Граматико-орфографічна пропедевтика в період навчання грамоти. Формування початкових уявлень про слово та речення.
40. Завдання та характеристика післябуквенного періоду навчання грамоти. Особливості проведення уроків навчання грамоти післябуквенного періоду.

Розділ/Змістовий модуль II

Методика розвитку мовлення

41. Значення і завдання розвитку усного мовлення молодших школярів.
42. Методологічні основи розвитку мовлення учнів початкових класів.
43. Загальна характеристика основних напрямків роботи з розвитку мовлення в початковій школі.
44. Методика формування в учнів в початкових класів елементарних уявлень про мову й мовлення.
45. Методика розвитку діалогічного мовлення молодших школярів. Вправи на побудову

діалогів.

46. Завдання та методика розвитку усного монологічного мовлення молодших школярів.
47. Методика формування в учнів уявлення про текст, його будову, типи текстів та стилі мовлення.
48. Завдання та напрями словникової роботи в початковій школі.
49. Методика вивчення елементів лексики. Види лексичних вправ. Методика їх проведення в початкових класах.
50. Методика збагачення словникового запасу учнів. Джерела збагачення словника. Прийоми розкриття лексичного значення слів.
51. Методика уточнення словникового запасу учнів. Робота з синонімами, антонімами, омонімами та багатозначними словами, вжитими в прямому й переносному значенні.
52. Прийоми роботи, спрямовані на закріплення та активізацію словника учнів початкових класів.
53. Методика роботи над словосполученням. Види вправ на розвиток уміння виділяти та будувати словосполучення.
54. Усвідомлення учнями речення як основної мовленнєвої одиниці, складника зв'язного тексту. Синтаксичні вправи в системі роботи з розвитку мовлення учнів початкових класів.
55. Система вправ на вироблення вмінь будувати зв'язне висловлювання.
56. Види навчальних переказів. Їхня характеристика.
57. Структура уроку та методика навчання учнів письмовим переказам.
58. Особливості роботи над різними видами переказів в початкових класах.
59. Методика роботи над детальними, близькими до тексту переказами.
60. Методика навчання учнів початкових класів вибіркоким переказам.
61. Методика навчання учнів початкових класів стислим переказам.
62. Методика навчання учнів початкових класів творчим переказам.
63. Критерії оцінювання навчальних переказів учнів початкових класів.
64. Види учнівських творів, їхня характеристика.
65. Методика підготовки учнів до написання твору. Етапи роботи над побудовою учнівського твору.
66. Методика навчання складати твори за сюжетними малюнками та серією малюнків.
67. Методика навчання складати твори за репродукцією картини.
68. Методика навчання складати твори на основі власних спостережень.
69. Методика навчання складати твори на основі матеріалів екскурсій.
70. Методика навчання складати твори на основі прочитаного літературного матеріалу.
71. Методика навчання складати твори описи та твори міркування.
72. Методика аналізу учнівських творчих робіт. Критерії та норми оцінювання учнівських творів.
73. Мовні та мовленнєві помилки учнів початкових класів. Шляхи їх усунення.
74. Єдиний мовний режим. Вимоги до усного і писемного мовлення учнів початкових класів.

Розділ/Змістовий модуль III.

Методика вивчення основ фонетики, граматики, орфографії

75. Характеристика основних методів і прийомів навчання мови в початкових класах.
76. Вправи як метод, їхні види та характеристика. Вимоги до проведення мовних вправ.
77. Лінгвістичні основи методики навчання української мови.
78. Методика формування граматичних понять.
79. Типи та структура уроків мови в початкових класах. Сучасні вимоги до проведення уроку української мови в початковій школі.
80. Методика ознайомлення з особливостями голосних звуків та букв на їхнє позначення.
81. Методика ознайомлення з приголосними звуками. Вивчення понять «твердий» – «м'який» та «дзвінкий» – «глухий» приголосний звук.
82. Методика вивчення поняття «склад» і «наголос» у 2 класі.
83. Методика та прийоми ознайомлення учнів з алфавітом на уроках мови у 2 класі.
84. Види вправ з фонетики. Методика проведення звукового та звуко-буквенного аналізу у 2-4

класах.

85. Значення й завдання вивчення морфемної будови слова. Етапи вивчення будови слова.
86. Методика ознайомлення з поняттям «споріднені слова» й коренем слова.
87. Методика вивчення основи слова та закінчення.
88. Методика вивчення префіксу.
89. Методика вивчення суфікса.
90. Види та методика проведення словотворчих вправ.
91. Методика проведення морфемного аналізу в початкових класах.
92. Завдання та етапи вивчення частин мови в початкових класах.
93. Система вивчення іменника в початкових класах.
94. Система вивчення прикметника в початкових класах.
95. Методика вивчення дієслова в початкових класах.
96. Методика ознайомлення із займенником в початкових класах.
97. Методика ознайомлення із числівником в початкових класах.
98. Методика ознайомлення з прислівником в початкових класах.
99. Методика ознайомлення зі службовими частинами мови в початкових класах.
100. Методика морфологічного розбору в початкових класах.
101. Завдання та система роботи над елементами синтаксису й пунктуації.
102. Методика формування поняття речення у початкових класах.
103. Методика вивчення типів речень за метою висловлювання та емоційним забарвленням.
104. Методика засвоєння понять «основа речення», «головні» та «другорядні члени речення».
105. Методика формування поняття «однорідні члени речення».
106. Методика навчання дітей встановлювати зв'язок слів у реченні.
107. Види синтаксичних вправ та методика їх проведення.
108. Методика проведення синтаксичного розбору в початкових класах.
109. Методика опрацювання орфографічних правил та вироблення орфографічних умінь.
110. Види орфографічних вправ в початкових класах. Їхня характеристика.
111. Види списування, методика проведення та норми оцінювання списування в початковій школі.
112. Класифікація навчальних диктантів, їхня характеристика.
113. Методика підготовки та проведення контрольного диктанту. Норми оцінювання.
114. Види орфографічного розбору, методика його проведення в початковій школі.
115. Прийоми роботи над орфографічними правилами пов'язаними із фонетичними явищами.
116. Опрацювання морфологічних написань. Методика роботи з алгоритмом.
117. Методика роботи зі словниковими словами на уроках мови в початкових класах.
118. Методика перевірки письмових робіт учнів початкової школи. Вимоги до ведення учнівських зошитів.
119. Основні типи орфографічних помилок. Методика проведення роботи над помилками.

Розділ/Змістовий модуль IV. Методика літературного читання

120. Літературне читання як навчальний предмет. Його мета й завдання.
121. Мета і завдання уроків літературного читання в початкових класах. Характеристика змістових ліній з літературного читання.
122. Наукові основи методики літературного читання.
123. Короткий історико-критичний огляд методів класного читання.
124. Читання як вид мовленнєвої діяльності. Характеристика видів читання, їхнє значення.
125. Особливості голосного читання. Прийоми організації голосного читання в початкових класах.
126. Методика формування в учнів початкових класів навиків мовчазного читання. Прийоми організації та перевірки якості мовчазного читання молодших школярів.
127. Свідомість читання. Прийоми формування свідомого читання молодших школярів. Критерії виявлення усвідомлення прочитаного.
128. Правильність читання. Вимоги до правильного читання молодших школярів. Типові помилки, їхні причини. Прийоми попередження й виправлення помилок.

- 129.Швидкість читання. Вимоги до темпу читання молодших школярів. Прийоми формування оптимального темпу читання. Критерії виміру швидкості.
- 130.Вимоги до виразного читання молодших школярів. Методика та умови формування виразного читання.
- 131.Методика перевірки техніки читання молодших школярів.
- 132.Характеристика етапів роботи над художнім твором на уроках літературного читання. Їхнє завдання.
- 133.Види роботи з художнім текстом на уроках літературного читання.
- 134.Особливості проведення підготовчої роботи до читання художнього твору на уроках літературного читання.
- 135.Особливості проведення словникової роботи на уроках літературного читання. Прийоми проведення словникової роботи.
- 136.Методика проведення аналізу художнього твору на уроках літературного читання.
- 137.Методика проведення аналізу образотворчих засобів художніх творів на уроках літературного читання.
- 138.Методика роботи над характеристикою образу героя художнього твору на уроках літературного читання.
- 139.Методика складання плану художнього твору та проведення підготовчої роботи до переказу на уроках літературного читання.
- 140.Види переказів на уроках літературного читання та методика їх проведення. Вимоги до усних переказів.
- 141.Розвиток творчої діяльності учнів початкових класів на основі прочитаного художнього твору.
- 142.Особливості проведення узагальнювальної бесіди за прочитаним художнім твором на уроках літературного читання.
- 143.Методика роботи над художнім оповіданням на уроках літературного читання в початковій школі.
- 144.Методика опрацювання казки на уроках літературного читання в початковій школі.
- 145.Методика роботи над байкою на уроках літературного читання в початковій школі.
- 146.Особливості роботи над легендами на уроках літературного читання в початковій школі.
- 147.Методика роботи над віршованими творами на уроках літературного читання в початковій школі.
- 148.Методика опрацювання малих фольклорних жанрів (загадки, прислів'я, скоромовки, приказки) на уроках літературного читання в початковій школі.
- 149.Методика опрацювання науково-пізнавальних статей і нарисів на уроках літературного читання в початковій школі.
- 150.Методика опрацювання п'єс на уроках літературного читання в початковій школі.
- 151.Розвиток мислення та мовлення на уроках літературного читання в початковій школі.
- 152.Мета, завдання та організація позакласного читання в початкових класах.
- 153.Характеристика етапів формування читацької самостійності молодших школярів. Їхнє завдання.
- 154.Завдання позакласного читання в період навчання грамоти. Особливості проведення уроків позакласного читання на підготовчому етапі формування читацької самостійності молодших школярів.
- 155.Особливості проведення уроків позакласного читання на початковому етапі формування читацької самостійності молодших школярів.
- 156.Методика проведення уроків позакласного читання на основному етапі формування читацької самостійності молодших школярів.
- 157.Методика проведення нестандартних уроків позакласного читання в початкових класах.
- 158.Особливості проведення бібліотечних уроків в початкових класах.
- 159.Методика опрацювання дитячих газет і журналів на уроках позакласного читання в початкових класах.
- 160.Принципи та форми керівництва позакласним читанням молодших школярів.

4.9. Схема нарахування балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота												Екзамен VI сем.	Сума		
Розділ/ Змістовий модуль I			Розділ/ Змістовий модуль II			Розділ/ Змістовий модуль III			Розділ/ Змістовий модуль IV			Разом	Макс.– 40	100	
Теми 1-5. Практичні заняття № 1-6	Самостійна робота	Розробка конспектів уроків навчання грамоти	Теми 1-3. Практичні заняття № 1-4	Самостійна робота	Розробка конспектів уроків розвитку мовлення	Теми 1-6. Практичні заняття № 1-6	Самостійна робота	Розробка конспектів уроків вивчення граматичного та орфографічного матеріалу	Теми 1-4. Практичні заняття № 1-6	Самостійна робота	Розробка конспектів уроків літературного читання		Екзаменаційне тестування та відповідь на теоретичні питання та виконання практичних завдань	40	100
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	60				

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73	задовільно	
60-63		
35-59	незадовільно	незараховано
1-34	незадовільно	незараховано

5. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

5.1. Рекомендована література

Основна

1. Вашуленко М. С. Українська мова та читання: підручник для 2 кл. зал. загальн. середн. освіти (у 2-х частинах). Ч.1 / М. С. Вашуленко, С. Г. Дубовик – К.: ВД «Освіта», 2019. – 144 с. URL: <https://files.pidruchnyk.com.ua/uploads/book/2-klas-ukrmova-vashulenko-2019-1.pdf>
2. Вашуленко М. С. Українська мова та читання: підручник для 3 кл. зал. загальн. середн. освіти (у 2-х частинах). Ч.1 / М. С. Вашуленко, Н. А. Васильківська, С. Г. Дубовик. – К.: ВД «Освіта», 2020. – 160 с. URL: <https://files.pidruchnyk.com.ua/uploads/book/3-klas-ukrainska-mova-vashulenko-2020-1.pdf>
3. Вашуленко М. С. Українська мова та читання: підручник для 4 кл. зал. загальн. середн. освіти (у 2-х частинах). Ч.1 / М. С. Вашуленко, Н. А. Васильківська, С. Г. Дубовик. – К.: ВД «Освіта», 2021. – 168 с. URL: <https://files.pidruchnyk.com.ua/uploads/book/4-klas-ukrainska-mova-vashulenko-2021-1.pdf>

4. Вашуленко М. С. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Українська мова» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посіб. / М. С. Вашуленко. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2019. – 192 с. URL: https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/navchalno-metodychny-posibnyky/dlya-pedpraysivnykiv/Ukr_Mov+movlennia_Vashulenko_2019.pdf
5. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі: Метод. посіб. / М. С. Вашуленко. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2018. – 400 с.
6. Вашуленко М. С. Українська мова. Буквар : підруч. для 1 кл. закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1 / М. С. Вашуленко, О. В. Вашуленко. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2018. – 112 с. URL: <https://files.pidruchnyk.com.ua/uploads/book/1-klas-bukvar-vashulenko-2018-1.pdf>
7. Вашуленко М. С. Українська мова. Буквар : підруч. для 1 кл. закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2 / М. С. Вашуленко, О. В. Вашуленко. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2018. – 112 с. URL: <https://files.pidruchnyk.com.ua/uploads/book/1-klas-bukvar-vashulenko-2018-2.pdf>
8. Вашуленко О. В. Українська мова та читання: підручник для 2 кл. зал. загальн. середн. освіти (у 2-х частинах). Ч.2 / О. В. Вашуленко – К.: ВД «Освіта», 2019. – 144 с. URL: <https://files.pidruchnyk.com.ua/uploads/book/2-klas-ukrmova-vashulenko-2019-2.pdf>
9. Вашуленко О. В. Українська мова та читання: підручник для 3 кл. зал. загальн. середн. освіти (у 2-х частинах). Ч.2 / О. В. Вашуленко – ВД «Освіта», 2020. – 160 с. URL: <https://files.pidruchnyk.com.ua/uploads/book/3-klas-ukrainska-mova-vashulenko-2020-2.pdf>
10. Вашуленко О. В. Українська мова та читання: підручник для 4 кл. зал. загальн. середн. освіти (у 2-х частинах). Ч.2 / О. В. Вашуленко – К.: ВД «Освіта», 2021. – 168 с URL: <https://files.pidruchnyk.com.ua/uploads/book/4-klas-ukrainska-mova-vashulenko-2021-2.pdf>
11. Державний стандарт початкової освіти, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України 21 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688) [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>
12. Джежелей О. В. Позакласне читання. 1–4 класи: методичні поради, розробки уроків / О. В. Джежелей, А. А. Ємець. – Х.: Вид. група «Основа», 2007. – 176 с.
13. Коваль Г.П., Деркач Н.І. та ін. Методика викладання української мови у початкових класах / Коваль Г.П., Деркач Н.І., Захарчук З.О., Іванова Л.І. – Рівно: РДГУ, 2002. – 113 с. URL: <http://www.twirpx.com/file/165187/>
14. Коваль Г. П. Методика викладання української мови: Навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів / Г. П. Коваль, Н. І. Деркач, М. М. Наумчук. – Тернопіль: Астон, 2010. – 287 с.
15. Коваль Г. П. Методика читання: Навчальний посібник / Г. П. Коваль, Л. І. Іванова, Т. Б. Суржук. – Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2008. – 280 с.
16. Котик Т. М. Методика навчання української мови в початковій школі. Навчально-методичний посібник для студентів дистанційної форми навчання спеціальності «Початкова освіта» / Т. М. Котик. – Івано-Франківськ, 2015. – 295 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/3252.pdf>
17. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. – К.: Літера ЛТД, 2015. – 364 с. URL: http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/Вашуленко_С_С_red_Методика_Навчання_української_мови_п_початкових%20класах.pdf
18. Наумчук М. М.. Сучасний урок української мови в початковій школі (методика і технологія навчання) / М. М. Наумчук. – Видання друге, доповнене. – Тернопіль: Видавництво «Астон», 2005. – 352 с.
19. Савченко О. Я. Методика читання у початкових класах / О. Я. Савченко. – К.: Освіта, 2007. – 344 с.

20. Типові освітні програми для загальної середньої освіти: 1–2 та 3–4 класи. – Київ: «Світоч», 2019. – 336 с. <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/navchalni-programi-dlya-1-4-klasiv>

Допоміжна

1. Агарова І. П. Правопис для початкової школи / І. П. Агарова. – Х.: Вид-во «Ранок», 2012. – 128 с.
2. Вашуленко М. С. Зошит для письма і розвитку мовлення № 1 : 1 клас / М. С. Вашуленко, О. Ю. Прищепа. – К.: ВД «Освіта», 2018. – 48 с.
3. Вашуленко М. С. Зошит для письма і розвитку мовлення № 2 : 1 клас / М. С. Вашуленко, О. Ю. Прищепа. – К.: ВД «Освіта», 2018. – 64 с.
4. Вашуленко М. С. Зошит для письма і розвитку мовлення № 3 : 1 клас / М. С. Вашуленко, О. Ю. Прищепа. – К.: ВД «Освіта», 2018. – 64 с.
5. Вашуленко М. С. Зошит для письма і розвитку мовлення № 4 : 1 клас / М. С. Вашуленко, О. Ю. Прищепа. – К.: ВД «Освіта», 2018. – 64 с.
6. Вашуленко М. С. Навчання грамоти в 1 кл.: посібн. Для вчителя / М. С. Вашуленко. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2012. – 176 с.
7. Вивчаємо словникові слова легко / Уклад. Н. М. Кравцова. – Х.: Вид. група «Основа», – 2012. – 352 с.
8. Володарська М. О. Усі уроки української мови. 2 клас / М. О. Володарська, А. І. Настечко, О. М. Пілаєва. – Х.: Вид. група «Основа», 2013. – 334 с.
9. Данилко О. Тренажер. Дидактичні матеріали з української мови. 2 клас [до підручника М. Захарійчук] / О. Данилко. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2014. – 144 с.
10. Данилко О. Тренажер. Дидактичні матеріали з української мови. 2 клас [до підручника М. Вашуленко, С. Дубовик] / О. Данилко. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2014. – 112 с.
11. Джежелей О. В./ Практична методика розвитку мовлення молодших школярів / О. Джежелей, О. Коваленко, А. Ємець. – К.: Шк. світ, 2007. – 112 с.
12. Забродська С. Г. Уроки літературного читання : 2 кл. / С. Г. Забродська. – Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2013. – 296 с.
13. Заїка А. М. Прописи. 1 клас : до «Букваря» М. С. Вашуленка, О. В. Вашуленко. У 2-х част. Ч. 1 / А. М. Заїка. – Харків : Вид-во «Ранок», 2018. – 72 с.
14. Заїка А. М. Прописи. 1 клас : до «Букваря» М. С. Вашуленка, О. В. Вашуленко. У 2-х част. Ч. 2 / А. М. Заїка. – Харків : Вид-во «Ранок», 2018. – 64 с.
15. Канищенко А. П. Рідна мова. Розвиток зв'язного мовлення. 2-4 класи / А. П. Канищенко. – Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2009. – 128 с.
16. Пономарьова К. Посібник для уроків письма і розвитку мовлення в післябукварний період «Я дружу зі словом»: Навч. посібник для уроків першого класу // Складова частина навчально-методичного комплексу з навчання грамоти до підручника «Українська мова. Буквар» / К. І. Пономарьова. – К.: УОВЦ «Оріон», 2018. – 64 с.
17. Пономарьова К. І. Буквар «Я читаю» (Ч.1). Навч. посібн. Для учнів першого класу // Комплект з навчання грамоти «Я читаю і пишу» 1 клас / К. І. Пономарьова. – К.: УОВЦ «Оріон», 2018. – 112 с.
18. Пономарьова К. І. Буквар «Я читаю» (Ч.2). Навч. посібн. Для учнів першого класу // Комплект з навчання грамоти «Я читаю і пишу» 1 клас / К. І. Пономарьова. – К.: УОВЦ «Оріон», 2018. – 128 с.
19. Пономарьова К. І. Зошит для письма і розвитку мовлення «Я пишу» (частина 1) : навч. посібн. для уч. 1 кл. / К. І. Пономарьова. – К.: УОВЦ «Оріон», 2018. – 64 с.
20. Пономарьова К. І. Зошит для письма і розвитку мовлення «Я пишу» (частина 2) : навч. посібн. для уч. 1 кл. / К. І. Пономарьова. – К.: УОВЦ «Оріон», 2018. – 64 с.
21. Пономарьова К. І. Особливості розвитку мовлення учнів у початковій школі. Уроки розвитку мовлення в 1-4 класах / К. І. Пономарьова. – К.: Генеза, 2011. – 141 с.
22. Практична методика розвитку мовлення молодших школярів / О. Джежелей, О. Коваленко, А. Ємець. – К.: Шкільний світ, 2007. – 112 с.

23. Прищеп О. Ю. Навчання письма в 1 кл.: посіб. для вчителя / О. Ю. Прищеп. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2012. – 192 с.
24. Прищеп О. Ю. Уроки письма в 1 кл. / О. Ю. Прищеп. – Х. : Видавництво «Ранок», 2013. – 288 с.
25. Трунова В. А. Методика проведення уроків позакласного читання в загальноосвітній школі: інноваційний підхід (1-2 класи) / В. А. Трунова. – Ч. 1. – Ізмаїл-Київ : Сміл, 2008. – 106 с.
26. Трунова В. А. Методика проведення уроків позакласного читання в загальноосвітній школі: інноваційний підхід (3-4 класи) / В. А. Трунова. – Ч. 2. – Ізмаїл-Київ : Сміл, 2009. – 184 с.
27. Харченко О. Ю. Навчаємо писати перекази / О. Ю. Харченко, Н. Ф. Юрченко. – Х.: Вид. група «Основа», «Тріада +», 2008. – 192 с.
28. Харченко О. Ю. Навчаємо писати твори / О. Ю. Харченко. – Х.: Вид. група «Основа», 2010. – 189 с.
29. Цепова І. В. Уроки письма в 1 кл. / І. В. Цепова. – Х.: Веста: Вид-во «Ранок», 2013. – 288 с.
30. Чабайовська М. І. Єдині зразки каліграфічного письма букв українського алфавіту та цифр / М. І. Чабайовська. – Тернопіль: Мальва – ОСО, 2010. – 116 с.

5.2. Методичне забезпечення

1. Горська О. О., Живицька Л. В., Кіндей Л. Г. Розвиток мовлення молодших школярів засобами новітніх технологій [для студ. факультету педагогіки та психології]. 2-е видання, виправлене й доповнене. Навч.-метод. посібн. – Кіровоград: ПП «Центр оперативної поліграфії «Авангард», 2015. – 160 с.
2. Горська О. О., Жигора І. В. Каліграфія : Навчально-методичний комплекс для студентів факультету педагогіки та психології (напрямок підготовки «Початкова освіта») [2-е вид., перероб. і доп.]. Метод. реком. – Кропивницький: Центр оперативної поліграфії «Авангард», 2017. – 108 с.
3. Горська О. О., Жигора І. В. Методика навчання письма першокласників. Навч.-метод. посібн. – Кропивницький: Центр оперативної поліграфії «Авангард», 2019. – 110 с.
4. Горська О. О., Кіндей Л. Г. Методика літературного читання: класне й позакласне. Навч.-метод. посібн. – Кропивницький, 2021. – 104 с.
5. Горська О. О., Кіндей Л. Г. Методика навчання грамоти: читання та письмо. Навч. посібн. – Кропивницький: Центр оперативної поліграфії «Авангард», 2019. – 186 с.
6. Горська О. О., Кіндей Л. Г. Реалізація принципу наступності в мовленнєвому розвитку здобувачів дошкільної та початкової освіти в умовах обмеженого спілкування. Сучасна освіта в Україні: особливості розвитку в умовах воєнного стану та повоєнні перспективи: колективна монографія [електронне видання] / за заг. редакцією проф. Я. В. Галети; наук. ред. проф. Т. Я. Довга. Дніпро: Середняк Т. К., 2024. С. 156–197.
7. Горська О. О., Кіндей Л. Г. Сучасні аспекти реалізації вимог мовно-літературної освітньої галузі «Літературне читання». Теорія та методика дошкільної і початкової освіти: монографія / за заг. ред. О. В. Любової, С. М. Кондратюк. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2023. С. 182–229.

5.3. Інформаційні ресурси (перелік інформаційних ресурсів)

1. https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/navchalno-metodychny-posibnyky/dlya-pedpraysivnykiv/Ukr_Mov+movlennia_Vashulenko_2019.pdf
2. <http://www.twirpx.com/file/165187/>
3. http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/Вашуленко_С_С_red_Методика_Навчання_української_мови_п_початкових%20класах.pdf
4. https://studylib.ru/doc/6229824/vashulenko-s-s-red-metodika-navchannya-ukra%D1%97ns_ko%D1%97-movi-p-po...
5. <https://files.pidruchnyk.com.ua/uploads/book/1-klas-bukvar-vashulenko-2018-1.pdf>
6. <https://files.pidruchnyk.com.ua/uploads/book/1-klas-bukvar-vashulenko-2018-2.pdf>
7. <https://files.pidruchnyk.com.ua/uploads/book/2-klas-ukrmova-vashulenko-2019-1.pdf>
8. <https://files.pidruchnyk.com.ua/uploads/book/3-klas-ukrainska-mova-vashulenko-2020-1.pdf>
9. <https://files.pidruchnyk.com.ua/uploads/book/4-klas-ukrainska-mova-vashulenko-2021-1.pdf>
10. <https://files.pidruchnyk.com.ua/uploads/book/2-klas-ukrmova-vashulenko-2019-2.pdf>
11. <https://files.pidruchnyk.com.ua/uploads/book/3-klas-ukrainska-mova-vashulenko-2020-2.pdf>
12. <https://files.pidruchnyk.com.ua/uploads/book/4-klas-ukrainska-mova-vashulenko-2021-2.pdf>
13. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>
14. <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/navchalni-programi-dlya-1-4-klasiv>
15. <https://pidruchnyk.com.ua>
16. <https://vseosvita.ua/library>
17. konspekta.net/lek-4062.html
18. www.osvita.ua/doc/files/news/85/8532/movlennya.doc
19. <https://vseosvita.ua/>
20. <https://naurok.com.ua/biblioteka>

Бібліотеки:

1. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського (Київ). – <https://dnpp.gov.ua/ua/>
2. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського (Київ). – <http://www.nbuv.gov.ua/node/2116>
3. Обласна універсальна наукова бібліотека – <https://library.kr.ua/>
4. Наукова бібліотека ЦДУ ім. В. Винниченка. – bibliodovidka@ukr.net, bibliodovidka@cuspu.edu.ua

Освітні портали і сайти:

1. Офіційний сайт Міністерства освіти та науки України. – <http://www.mon.gov.ua>
2. Український сайт програми Intel «Навчання для майбутнього». – <http://www.iteach.com.ua>
3. Архів змісту номерів журналу «ПОЧАТКОВА ШКОЛА». – <http://pochatkova-shkola.net/arxivezm.htm>

6. ПОЛІТИКА ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Політика щодо академічної доброчесності формується на основі дотримання принципів академічної доброчесності відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про видавничу справу», з урахуванням норм Положення «Про академічну свободу та академічну доброчесність в Центральноту українському державному університеті імені Володимира Винниченка» (затверджене вченою радою, протокол №2 від 30.09.2019; №10 від 07.02.2022).